

II BESKRIVANDE DEL

II.1 KORTFATTAD HISTORISK BESKRIVNING

II.1.1 Kyrkomiljön

Kyrkan och kyrkogården har en central placering i Södra Möckleby kyrkby. Landsvägen mot Ottenby i söder och Färjestaden i norr passerar väster om kyrkan. Längs med landsvägen ligger några affärslokaler med bl a mataffär. Väster om kyrkan finns ”Kyrkoparken” som anlades 1957 efter ritning av Kalmar läns södra Hushållningssällskap. Området ingick tidigare i skolans område och kallades Skolplan. Skolan låg då i träbyggnaden sydväst om kyrkan. Denna byggdes sedan om till kommunalhus då Södra Möckleby blev centralort i Ottenby kommun. Byggnaden inrymmer numera bibliotek och öppen förskola. Norr om kyrkogården finns sedan 1989 församlingshem och sedan 1991 pastorsexpedition. Kring kyrkogården i öster och söder ligger villatomter med enfamiljshus av olika ålder. Prästgården låg tidigare i Gårdstorp norr om Södra Möckleby kyrkby men såldes då en ny prästgård uppfördes i kyrkbyn på 1960-talet. Inte heller denna är längre i församlingens ägo. Från 1938 och ett antal år framåt tillhörde Södra Möckleby Kastlösa pastorat som även omfattade Smedby församling. Numera är Södra Möckleby centrum i Sydölands pastorat och ingår i Södra Ölands kyrkliga samfällighet.

Södra Möckleby har sedan 1800-talet påverkats mycket av olika industriverksamheter med alunbruk, kalkbränning och cementfabrik som de mest framträdande exemplen. Det goda hamnläget, Degerham, och lämpliga råvaruförekomster gjorde orten idealisk. Ölands Alunbruk eller Södra Bruket gav upphov till ett helt brukssamhälle med fabriksanläggning, arbetarbostäder, herrgård och jordbruksrörelse. Som exempel kan nämnas att Alunbruket år 1822 hade 322 anställda varav 116 barn. Ölands Cement AB skapades 1886 och hade 1920 omkring 350 anställda. Bruken hade uppgångar och nedgångar i olika perioder. Mellan åren 1867 och 1926 utvandrade omkring 400 sockenbor till Amerika. Det var en stor procentandel av socknens befolkning och de flesta var unga som hade svårt att hitta försörjningsmöjligheter hemmavid. De olika bruken i Degerhamn har starkt präglat ortens och socknens historia.

En kyrkogård anlades redan kring den medeltida kyrkan i Södra Möckleby. Större utvidgningar i slutet av 1600-talet eller början av 1700-talet förstörde kyrkogården kraftigt. I modern tid har en utvidgning skett på 1930-talet. För mer information om kyrkogården, se separat rapport under II Beskrivande del B.

II.1.2 Kyrkobyggnaden

För en beskrivning av kyrkobyggnadens historia har huvudsakligen arkivmaterial från Antikvarisk topografiskt arkiv (ATA) och Kalmar läns museums (KLM) arkiv brukats tillsammans med minnesskriften ”Södra Möckleby kyrka” som gavs ut 1951, författad av J W Sederblad och Harald Nyström (SMK).

Årtal	Händelse	Källa
Medeltid	En stenkyrka stod på samma plats som den nuvarande kyrkan. Det är oklart om den från början hade torn eller om det byggdes till något senare. Kyrkohistorikern Ragnhild Boström har daterat kyrkan till 1100-tal. Medeltidskyrkan hade små rundbågiga portaler och fönster.	ATA

	Långhuset var rektangulärt med en absid i öster. Ingångar fanns både i norr och söder samt i tornets västra del.	
1700-tal – 1800-talets början med större arbeten bl a 1702 och 1779	Tornet försågs med en spetsigare spira. Fönstren förstorades. Norra ingången sattes igen. Alla tak var spånklädda. Absiden gjordes om till sakristia. Altaruppsats av Peter Buschberg, Kalmar tillkom tillsammans med predikstol, troligen av Jonas Berggren. Interiören målades av And G Wadsten. En teckning från 1820-talet av N I Löfgren visar kyrkan med ett brett torn, ett rektangulärt långhus och ett kor i öster med rakt avslutad östvägg. Sakristian fanns i absiden i öster. Ingångar fanns i väster i tornet, mitt på sydfasaden samt längst fram i koret i söder. Bänkinredningen var indelad i fyra kvarter. Bänkarna gick ända bak i tornet utan skiljevägg mellan kyrkorum och torn. I kyrkorummet fanns speciella platser för klockaren och kyrkvärden men även för bruket, markerat som Bruksstolen, i den östra delen av det bakre södra bänkkvarteret.	ATA
1849	Grund lades till en ny kyrka med bibehållet medeltida torn.	
1850-51	Nya kyrkan uppfördes med rektangulärt kyrkorum och absidialt kor samt sakristia i norr och vapenhus i söder. Det medeltida tornet behölls men byggdes om invändigt samt försågs med en ny lanternin. Ritningarna upprättades av Johan Fredrik Åbom och byggmästare var Peter Isberg. Ritningarna visar att lanterninen var avsedd att vara öppen och ha ett tydligt klassicerande formspråk med öppningarna flankerade av kolonner eller pilastrar. Lanterninen kom dock att få luckor för öppningarna och utfördes i liggande träpanel och med halvcirkelformade fönster ovan luckorna. Enligt ritningarna skulle sakristian få en separat ingång från norr, vilken troligen inte blev utförd. Istället gjordes i sakristians norrfasad ett fönster. Tornet fick färre fönsteröppningar än vad ritningen visar. Interiört skulle, enligt ritningen, taket utformas som ett kassetak, men det blev istället klätt med bräder. Interiört var predikstolen placerad som idag, i den norra delen av koret med egen trappa i kyrkorummet. I söder stod en korbänk. I det mittersta av korabsidens tre fönster stod ett enkelt kors. Absiden avgränsades av en rak altarring. På golvet låg trägol. Bänkar fanns ända in under läktaren i väster. Längst i väster var de två läktartrapporna vända så att uppgång skedde från långhusets långsidor. På läktaren fanns två runda fönster på västväggen. Om färgsättningen saknas uppgifter. Vanligast vid tiden var dock ljusa färger; främst grått, vitt och guld. Kyrkan hade troligen ursprungligen understruket tegeltak. Detta ska dock ha vållat problem då tegelpannor ofta flög av. Därför ska, efter en period, spån ha ersatt teglet.	SvK, ATA
1851	Kyrkan invigdes den 28 september av prosten Erik Gustaf Brunér.	SvK
1878-79	Yttertak, tornluckor, dörrar och fönster reparerades.	SvK
1881	Tornet renoverades.	SvK
1884	Ett begagnat orgelverk inköptes från Ås kyrka som ersättning för den tidigare kammarorgeln.	SvK
1889	Spåntaket förnyades. Värmeugn installerades. Interiört utfördes en ommålning. Ett fotografi taget före 1909 års renovering visar att	SvK

	kyrkorummet var ljust med vita väggar och ljus kulör på bänkarna.	
1896	Exteriör renovering. Ytterväggarna omputsades och kalkades. Troligen var det vid denna tid som fasaderna färgsattes i två kulörer. På ett fotografi taget före 1909 års renovering har kyrkan ljusa fasader med mörkare omfattningar kring fönster och dörrar samt vid knutar. Även takfoten var mörkare. Fönstren var vita, tornluckorna mörka liksom lanterninen som dock hade ljusa omfattningen kring öppningarna. Lanterninen hade plåttak, men fasader av trä. Absidens tak var av plåt medan långhuset ännu hade spåntak.	SvK
1899	Ny dopfunt i trä av Anton Waledow, Kalmar.	Observation i kyrkan.
1903	Ny orgel av E A Setterquist & Son. Ritning finns i ATA.	SvK
1909-10	Exteriör och interiör renovering. Exteriör: Fasaderna putsades och avfärgades nu i en ljus kulör utan kulörskillnad mellan slätputs och spritputs. Lanterninen målades om i ljus kulör med fönstren målade i mörk ton. Nya huggna trappstenar. Interiör: Altarkorset ersatt med en stor gipskopia av Thorvaldsens "Kristus" som levererades av herr E Dyfverman. Korabsiden försågs med ett dekorationsmåleri bl a i form av moln och änglar. Väggen mellan koret och korabsiden målades en textslinga med orden "Ära vare Gud i höjden och frid på jorden". Även på långhusväggarna målades dekor kring fönster, lampetter och under taklisten. Grundtonen på väggarna ska ha varit svagt gul. Fönstren ovan läktaren på var sida om orgeln var ännu öppna vid denna tid. På läktarbarriären målades olika motiv; kors, allseende öga m m. Nya läktartrappor ersatte de gamla. En kamin stod mitt i kyrkan, på norra sidan, precis väster om ingången till sakristian. Nytt golv lades ovanpå det gamla. Bänkinredningen målades i ekimitation. Målningsarbete utfördes av Carl Wetterberg, Kastlösa	SvK, ATA
1911	Församlingen fick tillstånd att mura igen det mittersta av de tre korfönstren. Arbetet utfördes inte.	ATA
1911	Nytt tegeltak av glaserade spikhålsplattor, mörkröda (trol cementtegel), lades på taket	ATA
1922	Reparationer inne i kyrktornet efter stora rötskador. Det handlade bl a om förstärkningar på fjärde våningen där bärdynan under den lilla klockan var rutten. Omläggning av golv på våning 4 och 5. Justering av tornluckor och ny anslagslist. Arbetet utfördes troligen av snickaren Karl August Andersson, Södra Möckleby.	ATA
1924	Två oljemålningar, "Getsemane" (efter en målning av H Hofmann) och "Golgata", målade av A Meuller, placerades i koret på ömse sidor om kristusfiguren.	ATA
1927	Exteriör renovering. "Röken från Degerhamns fabriker hade länge gjort murarna fula", kan man läsa i en samtida tidningsartikel. Putsen från långhusets och tornets murar knackades ned. Undersökningar utfördes av Manne Hofrén vid Kalmar läns museum. Arbetena utfördes av firma Br. Olsson, Färjestaden.	ATA, SvK
1935	Församlingen ansökte om tillstånd att förändra innerdörrarna till svängdörrar. Byggnadsstyrelsen tyckte det var olämpligt. Arbetena	ATA

	utfördes ändå.	
1935	En klocka som tidigare tillhört Lovers bruk, senare Alunbruket i Degerhamn, skänktes till kyrkan och hängdes upp i tornet.	ATA
1937	Lågtrycksångvärmeledning installeras i kyrkan efter förslag av firman Oscar Nilsson & Son i Kalmar. Detta arbete innebar att man grävde ett pannrum under sakristian. Det nya värmesystemet ersatte en tidigare kamin som stod ungefär vid ingången till sakristian.	ATA
1948	Mekanisk ringanordning installerades av M & O Olsson i Ystad.	ATA
1951	<p>Stor exteriör och interiör renovering i samband med kyrkans 100-årsjubileum. Arkitekt var Sigge Ullén, stadsarkitekt i Karlskrona.</p> <p>Exteriör: Nytt enkupigt lertegeltak från Heby tegelbruk. De tre fönstren i korabsiden murades igen liksom fönster i västra långhusmuren. Putsning av fasad inklusive nya socklar. Avfärgning av fasader och ommålning av snickerier. Ny färgsättning på lanterninen. Ny separat ingång till sakristian från väster. Ytterbelysning monterad. Vissa nya rör och rännor i galvaniserad plåt.</p> <p>Interiör: Förändring av korabsiden då fönstren murades igen. Kristusstatyn ersatt med målningen från den gamla kyrkans altaruppsats, visande Maria Magdalena vid Kristi kors, samt profilörerna, Lagen och Evangeliet på nya fundament. Målningar på pannå flyttade till läktaren. Nytt murat stenaltare. Ny altarring. Utvidgat kor genom att bänkar togs bort. Även korbänkar i söder togs bort. Sänkt predikstolstak. Dopplats anordnades i korets södra del. Ny sluten bänkinredning, placerad så att sidogångar uppstod. Bänkarna på läktaren borttagna. Nya, vända läktartrappor. Bytta fönster med antikglas och blyinfattning, befintliga karmar bibehölls. Ny takpanel. Nytt golv av kalksten, men av trä under bänkarna. Ommålning av interiören så att allt dekormåleri försvann. Snickerier målade i en grågrön färgskala med grönsvart och vinrött som accenter. Orgeln flyttades en halv meter västerut för att ge mer utrymme åt kören. Orgeln omdisponerades av E. Berg, Stockholm. Glasullsisolering på vindarna. Planerad läktarunderbyggnad genomfördes inte då förslaget stötte på motstånd från kulturmiljövården.</p> <p>Medverkande vid arbetena bl a: Målarmästare Gustav Berg, Degerhamn, golvläggning: Firma Åke Lund, Kalmar, träbeklädnad av innertaket: byggmästaren Ivar Hellberg, Albrunna, Degerhamn.</p> <p>Altartavla, skulpturer, predikstol, nummertavla och votivskepp konserverades av konservator Sven Wahlgren, Kalmar. Förslag fanns redan 1951 till en uppbyggnad av en altaruppsats med gamla och nya delar. En ritning gjordes upp av biträdande länsarkitekt Gunnar Lindsten men godkändes inte av Kungliga byggnadsstyrelsen.</p> <p>Elektrifiering av kyrkan utfördes av Tor Engströms ingenjorsbyrå, Kalmar. Ljuskronorna hängdes om i dubbla rader, vissa nya</p>	SvK, ATA

	armaturer tillkom. Orgelfläkt monterades. I samband med att maskangripna trägolvet togs upp gjordes arkeologiska undersökningar under ledning av Manne Hofrén. Hela grunden till det medeltida långhuset återfanns. Den medeltida altarstenen påträffades också.	
1954	Utformning av altarpopsats diskuterades vid ett besök av Riksantikvarien i Södra Möckleby kyrka den 26 juli.	KLM
1961	Vissa arbeten utfördes i tornet efter upptäckta rötskador. Byggnadsingenjör B A Bengtsson, Kalmar tillsammans med ingenjör G Fernlund, Degerhamn utarbetade planen för arbetet. Oklart vad som egentligen utfördes. Troligen var det detta år som lanterninen kläddes in med plåt.	KLM
1963	Skissförslag gjordes upp till en rekonstruktion av altarpopsatsen.	ATA
1964	Orgeln omdisponerad av O Rydén, Stockholm	SvK
1967	Exteriör renovering efter förslag av byggnadsingenjör B A Bengtsson, Kalmar. Putslagningar av fasaderna med våtsläckt kalk från Gotlands Cementteglfabrik samt målning av putsade ytor med Silix silikatfärg i vitt. Oklart hur mycket av fasaderna som putsades om. Större arbeten utfördes dock vid korabsiden där markeringar utfördes för de igensatta korfönstren. Komplettering av tegelpannor på taken. Diverse plåtarbeten på taket samt komplettering av rännen och rör. Stuprörsavlopp gjordes i marken. Fönster, dörrar och tornluckor målades med oljefärg liksom rännen och rör. Korset rostskyddsbehandlades och målades liksom räckan. Arbetet omfattade också kalkavfärgning av väggarna i södra vapenhuset.	SvK, ATA, KLM
1971	Församlingen fick tillstånd att göra en ny fot till den gamla dopfunten. Stenhuggare Fride Nilsson, Sandvik, Persnäs utförde arbetet.	ATA, KLM
1974	Ragnhild Boström hade gjort en skiss till rekonstruktion av altarpopsats vilken bearbetades av konservator Ivar Wahlgren i Jönköping samt sändes för godkännande till Riksantikvarieämbetet. Ämbetet ansåg att ritningarna var för knapphändiga och godkände inte förslaget.	ATA
1974	Handledare uppsattes vid västra kyrktrappan.	ATA
1978	Rengöring och vitkalkning av valv och väggar i kyrkorum och vapenhus mot väster. Oljefärgsmålning av ytterdörrar, läktarbröstnings insida, pelare, fönster samt tak under läktaren. Målningsarbeten i sakristian. Slipning och lackning av golv på läktare och i sakristia.	ATA, KLM
1979	Kyrkorådet övervägde att ta upp två av fönstren i korabsiden och där sätta in fönster med färgat glas och glasmosaikarbeten. Planerna genomfördes inte.	KLM
1982	En klocka, daterad 1728, överlämnades som gåva av Ölands Cement AB genom dess dåvarande chef Dr Franz Killing.	ATA, KLM
1983	Exteriör renovering av tornet efter att stora putsskador uppstått på	SvK, ATA,

	<p>tornfasaden. Handlingarna upprättade av Byggkonsult BA Bengtsson AB. Arbetet utfördes av Georg Olsson, Birger Olsson och Tony Wiseman.</p> <p>Tornet frilades helt från puts undantaget slätputsade partier i nischer, på portalen samt takfot. Grova smidda spikar som satt inslagna i murfogarna togs bort. Fogutfyllnad och utstockning utfördes, enligt handlingarna, med helsingborgskalk och hydraulisk kalk. Ytputs av helsingborgskalk och avfärgning med gotlandskalk. Sockeln åtgärdades ej. Lanterninen renoverades. Oljefärgsmålning av västporten, fönster och tornluckor samt rännor och rör. Förgyllning av inskription på kalkstenstavla.</p>	KLM
1983	<p>En ny altaruppsats inklusive altare tillverkades av bevarade äldre inventarier och nya delar samt placerades i korabsiden. Utgångspunkten var en teckning av Nils Isak Löfgren som i början av 1800-talet besökt kyrkan och där avbildade altaruppsatsen av Peter Buschberg från 1749. Skisser hade tagits fram 1951 av Gunnar Lindsten och på 1960-talet av Ragnhild Boström. År 1983 var även arkitektkontoret Eriksson & Folenius inblandade.</p> <p>I altaruppsatsen infogades altartavla och skulpturer från 1749 års altaruppsats. Halvkolonner, kapitäl, brutna segmentbågar och lister nyttillverkades. Stenaltaret kläddes med trä och gavs en böljade barockform. De gamla delarna konserverades och kompletterades. I de nya målningsskikten togs färgskalan från predikstolen. Altarringen målades också för att bättre harmoniera med nya altaruppsatsen.</p>	
1984	Vissa arbeten utfördes i tornet av Sydställningar, Sölvesborg.	”Klotter” i tornet
1987	Exteriör fasadrenovering som berörde långhus, vapenhus mot söder, sakristia och kor. Putslagning skulle enligt handlingarna utföras med kalkbruk, målning med Silix silikatfärg. I arbetena ingick översyn av taken. Från sakristians tak plockades ersättningstegel till långhus och övriga tak. Sakristians tak belades istället med enkupigt lertegel från Vittinge tegelbruk. En hel del plåtarbeten utfördes också. Fönster och dörrar målades om. Lanterninens dörrar målades om i ny färgton.	KLM
Omkring år 2000	Glasmontrar för uppvisning av mässhakar och ytterligare några föremål anordnades under läktaren.	Observation vid besök i kyrkan.
2003	Dendrokronologiska prover taga i tornet. Svaren var tvetydiga.	KLM
2005	Fönster och dörrar målades.	Uppgift från församlingen
2006	Dendrokronologiska prover taga i tornet. Provsvar ännu ej inkomna.	KLM
2006	Ett med draperi avgränsat utrymme skapades under den södra delen av läktaren för mindre sammankomster.	Observation vid besök i kyrkan.

II.2 RELATIONS- OCH STATUSBESKRIVNING

II.2.1 Kyrkobyggnaden stomme, exteriör

Förklaring till beteckningar använda i kolumnen för prioritet:

- I Akut
 II Snarast Åtgärd inom tre år
 III Kan anstå Åtgärd avvaktas eller utförs i samband med andra åtgärder

Produkter vid 1983 års utvändiga renovering av tornet

Enligt arkivhandlingarna skulle fogutfyllnad göras med en blandning av helsingborgskalk, hydraulisk kalk, sand och vatten. Stänkgrundning och utstockning skulle utföras med rent hydrauliskt kalkbruk från Cementa. Ytputs skulle utföras med helsingborgskalk och avfärgning med gotlandskalk.

Produkter vid 1987 års renovering av långhus, vapenhus i söder, kor och sakristia

Enligt arkivmaterialet skulle Silix silikatfärg användas vid målning av fasaderna, eftersom det var den färgtyp som använts vid ommålningen 1967. Silikatfärgen skulle även målas ner på socklarna. Även tornets sockel skulle 1987 målas med silikatfärg. Vid besiktningen 2006 kunde dock konstateras att väggarnas ytskikt kritar mycket, en egenskap som framför allt förknippas med kalkfärg men som även kan finnas hos åldrad silikatfärg.

Kulör vid 2005 års utvändiga ommålning av fönster och dörrar

Fönster och dörrar målades om år 2005. De gavs då en grå kulör som vid kontroll 2006 närmast överensstämmer med NCS 4005-R80B.

Långhus, uppfört 1851 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktad.	-	Rester av den medeltida kyrkan finns under befintligt långhus.	-	-	
Vägg-	Kalksten	-	Materialvalet är typiskt för	-	-	

stomme			Öland.			
Sockel	Gjuten betong. Sockeln är omkr. 50 hög och bygger ca 10 utanför övriga väggytor. Ytan är slät.	Ljus grågrön, silikatfärg.	Den gjutna sockeln tillkom 1951. Senast målad 1987. Under det yttre ljust grågröna färgskiktet finns två äldre kalkfärgsskikt, först ett ljusgult och underst ett mörkare grått.	Det yttersta färgskiktet har vittrat bort på stora ytor, bland annat på västra gavelns sydsida. Ytan är smutsig, främst mot norr. Sockeln översida är mot söder delvis beväxt med gula lavar. Mindre sprickor finns under söderfasadens tre fönster samt under det östligaste fönstret på norrfasaden.	III	
Fasad	Spritputs. Slätputsade ytterhörn och fönsteromfattningar.	Vit silikatfärg	Långhuset omputsades helt 1927. Större fasadarbeten genomfördes också 1951, troligen dock bara lagningar i putsen. Kyrkans färgsättning var under en period före 1909 tvåfärgad med ljusa spritputsade fasader samt mörkare slätputsade omfattningar och knutar. Sedan 1909 har fasaderna varit vita. Avfärgning och putslagning av långhuset har efter 1927 utförts 1951, 1967 och 1987.	Generellt vittrad avfärgning närmast sockeln, främst mot söder och väster. Putsbortfall och bompartier närmast sockeln intill ytterhörnen mot sydväst och sydost. Putsbortfall i nedre delen av fasaden mot väster, på både södra och norra sidan om tornet. Sprickor över och/eller under fyra av långhusets åtta fönster. De största sprickorna finns under fönstren längst åt nordost och sydväst. Inga sprickor ser idag allvarliga ut men bör hållas under uppsikt. Putslagning och avfärgning bör utföras närmast sockeln.	II	
Takfot	Slätputsad profilerad gesims	Vit silikatfärg	Avfärgad i mörk kulör före 1909, därefter ljus. Senast	Putsskador orsakade av dåligt fungerande hängrännor vid	III	

			målad 1987.	vissa ytter- och innerhörn – främst ytterhörnen mot nordväst och nordost, samt innerhörnet vid mötet mellan utbyggnaden i söder och den västra delen av långhusets sydfasad. Liten sättningspricka över ett fönster mot söder, närmast öster om utbyggnaden.		
Takstomme	Sadeltak. Takstolar av trä. För att jämna ut nivåskillnader mellan takstolarna har de mot svallet försetts med mellanlägg av varierande tjocklek.	-	Ursprunglig takkonstruktion från 1851. Takstolarna har spår av kalkbruk, som tyder på att taket ursprungligen varit belagt med understruket tegel.	-		
Taktäckning	Rött enkupigt lertegel på bär- och stöläkt samt underlagspapp på svallbrädor.	-	Tegelpannorna som är från Heby tegelbruk tillkom vid 1951 års restaurering. Komplettering gjordes med samma typ av tegel 1967 och 1987 (det sistnämnda året togs pannorna från sakristians tak). Oklart när takets papp och läkt senast byttes, dock ej 1987. Ursprungligen hade kyrkan troligen understruket tegeltak. Detta ersattes med spåntak som förnyades 1889. 1911 lades ett mörkrött glaserat spikhålstegel på taket (ev var det ett cementtegel).	Utförande och skick på läktning och papp ej inspekterat. Takets insida har inte inspekterats i den nedre delen, nära takfot. Besiktning bör utföras. Reservpannor saknas?	II II III	

Avtäckningar	Målad plåt	Brun och grå oljefärg	-	Färgen flagar på plåtar i rännalar.	III	
Takavvattning	Målad plåt. Stuprör placerade mellan fönstren mot norr och söder. Mjuk böj vid anslutning mellan hängränna och stuprör.	Grå oljefärg	Rännalsplåtar mellan långhus och sakristia samt mellan långhus och förstuga mot söder gjordes nya 1967. Nya hängrännor och stuprör 1967. Samma år tillkom ”stuprörsavloppen”. Rör och rännor målade 1987.	Utkastare saknas till stupröret i sydväst. Utkastaren till stupröret i nordväst släpper vattnet på stenbelagd yta med fel lutning. Läckage på hängränna mot sydost. Utkastarnas färgskikt bortvittrat. Stuprören på norrsidan är smutsiga och algbeväxta.	II	
Fönster	Långhuset har åtta höga rundbågiga fönster – fyra mot norr och fyra mot söder. Samtliga fönster är av trä. Inga är öppningsbara. Fönstren består av sex lufter. De har dubbla glas, där de yttre och inre glasen sitter i samma båge. De inre glasen är av tonat s.k. antikglas och är indelade i smårutor med blyspröjs.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljusgrå. Oljefärg	Fönstrens karmar är ursprungliga från 1851, medan bågarna och glasen är från 1951. Spröjsningen, invändigt utförd med blyspröjs, är utförd enligt mönster från de ursprungliga träspröjsade fönstren.	Det bildas kondens mellan de yttre och inre glasen. Problemet är svårt att åtgärda med bevarande av nuvarande konstruktion. Invändigt flagar färgen på karmarna.	III III	
	Högt upp på den östra gaveln sitter ett lunettfönster av trä. Fönstret har två fasta bågar och enkelt glas. Indelning med träspröjs.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Oljefärg	Ursprungligt läge och utseende. Själva fönstret ersattes 1967 med ett nytillverkat fönster med det gamla som förlaga.	Färgen är något vittrad i underkant.	III	
Solbänkar	Kopparplåt	-	Ej ursprungliga.	-	-	

Kor, uppfört 1851 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktad.	-	-	-	-	
Väggstomme	Kalksten	-	Materialvalet är typiskt för Öland.	-	-	
Sockel	Gjuten betong. Sockeln är omkr. 50 hög och bygger ca 10 utanför övriga väggytor. Ytan är slät.	Ljus grågrön, siliktfärg.	Den gjutna sockeln tillkom 1951. Senast målad 1987.	Något vittrat färgskikt. Flammig yta. Sockeln översida är delvis beväxt med gula lavar. Mindre sprickor på den södra halvan av koret.	III	
Fasad	Spritputs. Slätputsade ytterhörn och fönsteromfattningar.	Vit silikatfärg	Koret omputsades helt 1927. Större fasadarbeten genomfördes också 1951, troligen dock bara lagningar i putsen. Kyrkans färgsättning var under en period före 1909 tvåfärgad med ljusa spritputsade fasader samt mörkare slätputsade omfattningar och knutar. Sedan 1909 har fasaderna varit vita. Avfärgning och putslagning av koret har efter 1927 utförts 1951, 1967 och 1987. Läget av korets tre igensatta	Vittrad avfärgning närmast sockeln. Tunna sprickor vid markeringarna för de igensatta fönstren. Mindre yta med putsbortfall vid en spricka i underkant av det igensatta fönster mot söder. Putslagning och avfärgning bör utföras närmast sockeln.	II	

			fönster är markerade i putsen.			
Takfot	Slätputsad profilerad gesims	Vit silikatfärg	Senast målad 1987.	-	-	
Takstomme	Flackt kägeltak i halvcirkel. Troligen träkonstruktion.	-	-	Takkonstruktionen kan inte inspekteras från insidan. Problemet är svårlöst då det inte finns något egentligt vindsutrymme.	-	
Taktäckning	Målad plåt i skivtäckning	Grå oljefärg	Taket var klätt med plåt redan i början av 1900-talet. Beläggningen har förnyats under 1900-talet, eventuellt 1951 då det enligt arbetsbeskrivning skulle ses över. Den gamla plåttäckningen finns troligen bevarad under nuvarande plåt. Äldre plåt skymtar vid takfoten.	Takytan har mot norr en beläggning av gula lavar, färgskiktet ser dock ut att vara intakt och inga rostfläckar har iakttagits.	III	
Takavvattning	Målad plåt. Stuprör placerade intill mötet med långhusets gavel, mot både söder och norr. Mjuk böj vid anslutning mellan hängränna och stuprör.	Grå oljefärg	Ålder på rör och rännor är okänd. Senast målat 1987.	Färgen flagar på hängrännan.	II	

Sakristia, uppförd 1851 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktad.	-	-	-	-	
Vägg-	Kalksten	-	Materialvalet är typiskt för	-	-	

stomme			Öland.			
Sockel	Gjuten betong. Sockeln är omkr. 50 hög och bygger ca 10 utanför övriga väggytor. Ytan är slät.	Ljus grågrön, silikatfärg	Den gjutna sockeln tillkom 1951. Under det yttre ljust grågröna färgskiktet finns två äldre kalkfärgsskikt, först ett ljusgult och underst ett mörkare grått.	Smutsig och lavbevuxen yta, främst mot väster, i ytterhörnet.	III	
Fasad	Spritputs. Slätputsade ytterhörn och fönsteromfattningar. Även slätputsad dörrumfattning.	Vit silikatfärg	Sakristian omputsades helt 1927. Större fasadarbeten genomfördes också 1951, troligen dock bara lagningar i putsen. Kyrkans färgsättning var under en period före 1909 tvåfärgad med ljusa spritputsade fasader samt mörkare slätputsade omfattningar och knutar. Sedan 1909 har fasaderna varit vita. Avfärgning och putslagning av sakristian har efter 1927 utförts 1951, 1967 och 1987. Spår av igensatt fönstser (eller dörr?) finns i putsen mot norr.	Smutsig fasad mot norr. En tunn spricka under fönster mot öster. Bortfall av puts mot väster, på dörröppningens norra sida.	III III II	
Takfot	Slätputsad profilerad gesims	Vit silikatfärg renovering	Senast målad 1987.	En liten spricka mot öster. Smutsigt ytterhörn i nordost.	III	
Takstomme	Sadeltak. Takstolar av trä.	-	Ursprunglig takkonstruktion från 1851.	-	-	
Taktäckning	Rött enkupigt lertegel på bär- och stöläkt samt underlagspapp		Tegelpannorna som är från Vitting tegelbruk tillkom 1987	Utförande och skick på läktning och papp ej inspekterat.	II	

	på svallbrädor.		då befintligt Hebytegel plockades bort för att användas vid komplettering på långhustaket. Läkt och papp verkar ej ha bytts ut 1987. Ursprungligen hade kyrkan troligen understruket tegeltak. Detta ersattes med spåntak som förnyades 1889. 1911 lades ett mörkrött glaserat spikhålstegel på taket (ev var det ett cementtegel).	Takets insida är inte åtkomlig för inspektion. Gångbrygga och/eller stege bör ordnas från långhusvinden Reservpannor saknas?	II III	
Avtäckningar	Målad plåt	Grå oljefärg	-	Färgen flagar på plåtar i rännalar.	III	
Takavvattning	Målad plåt. Stuprör placerade i ytterhörnen mot öster och väster. Skarp böj vid anslutning mellan hängränna och stuprör. Stuprören ansluter vid mark till rör av gjutjärn.	Grå oljefärg	Stuprörens skarpa böjar tyder på att avvattningens delar här är äldre än på långhuset.	Stuprören är försedda med lövrensare i vit plast som ger ett provisoriskt intryck. Nya lövrensare bör utföras i plåt.	II	
Skorsten	Plåtinklädd hög skorsten, försedd med stege.	Mörkt brun oljefärg	Inkläddes med förzinkad plåt 1987.	Flagande färg mot söder.	III	
Dörr till sakristia	Modernt konstruerad dörr, utvändigt klädd med snedställd panel, invändigt slät skiva. Utåtgående, vänsterhängd. Dörren är försedd med överljus - rektangulärt överkanthängt fönster. Dubbelt glas i en båge. Inre glaset indelat med blyspröjs.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljust grå. Oljefärg	Från 1951.	-		

Dörr till pannrum	Inåtgående vänsterhängd trädörr, utvändigt klädd med liggande panel, invändigt med stående panel. Liten kvadratisk glasruta. Stort ventilationsgaller i dörrbladets överkant.	Ljust grå utv. och inv. Oljefärg	Från 1937.	Delvis bortskavd färg. Smutsig yta.	III	
Lucka till källartrappa	Lucka utförd av tryckimpregnerade brädor, utan beklädnad. Högerhängd.	-	-	Luckan ger ett provisoriskt intryck och lutningen är för liten. En ny lucka bör utföras med större lutning och med beklädnad av plåt.	III	
Fönster	Korspostfönster av trä mot öster. Fyra fasta lufter. Fönstret har dubbla glas, där de yttre och inre glasen sitter i samma båge. De inre glasen är av tonat s.k. antikglas och är indelade i smårutor med blyspröjs.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljusgrå. Oljefärg	Fönstrets karmar är ursprungliga från 1851, medan bågarna och glasen är från 1951. Spröjsningen, invändigt utförd med blyspröjs, är utförd enligt mönster från de ursprungliga träspröjsade fönstren.	Det bildas kondens mellan de yttre och inre glasen. Problemet är svårt att åtgärda med bevarande av nuvarande konstruktion.	-	
	Källarfönster av gjutjärn mot norr. Indelat i ser rutor. Enkelt trådarmerat glas. En ruta igensatt med plåt för genomföring av rör.	-	Troligen från 1937.	Rostig yta, rostskyddsbehandlas och målas. Sprickor i glasen.	II II	
Solbänkar	Kopparplåt		-	-		
Trappa till sakristia	Trappa av gjuten betong med plan- och sättsteg av kalksten. Tre plansteg och ett trapplan.		Från 1967 med återanvända plansteg av sten.	Spricka och bortfall av sten vid räckesståndarens fäste i vilplanet ytterhorn.	II	
Trappräcke,	Räcke av plattstål.	Svart oljefärg.	Från 1951.	Ståndaren som går ner i vilplanet är nästan avrostad.	II	

sakristi-trappa				Nedre delen byts ut.		
Trappa till pannrum	Trappa och väggar av obehandlad betong. Nio sättsteg.		Troligen från 1937.	Smutsig trappa. Trappans övre del bör byggas om så att luckan kan få en större lutning.	III	
Trapp-räcke, pannrums trappa	Skyddsräcke av runda järnrör intill källarnedgångens västra sida.	Svart oljefärg.	-	-		

Vapenhus mot söder, uppfört 1851 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktad.	-	-	-	-	
Väggstomme	Kalksten	-	Materialvalet är typiskt för Öland.	-	-	
Sockel	Gjuten betong. Sockeln är omkr. 50 hög och bygger ca 10 utanför övriga väggytor. Ytan är slät.	Ljus grågrön, silikatfärg	Den gjutna sockeln tillkom 1951. Under det yttre ljust grågröna färgskiktet finns två äldre kalkfärgsskikt, först ett ljusgult och underst ett mörkare grått.	Smutsig och lavbevuxen yta, vid stuprörens utkastare i ytterhörnen mot väster och öster, samt intill trappan.	III	
Fasad	Spritputs. Slätputsade ytterhörn och fönsteromfattningar.	Vit silikatfärg	Vapenhuset omputsades helt 1927. Större fasadarbeten genomfördes också 1951, troligen dock bara lagningar i putsen.	Vittrad avfärgning, putsbortfall och bompartier närmast sockeln. Störst skador mot söder. Putslagning och avfärgning bör utföras närmast sockeln.	II	

			Kyrkans färgsättning var under en period före 1909 tvåfärgad med ljusa spritputsade fasader samt mörkare slätputsade omfattningar och knutar. Sedan 1909 har fasaderna varit vita. Avfärgning och putslagning av vapenhuset har efter 1927 utförts 1951, 1967 och 1987.			
Takfot	Slätputsad profilerad gesims	Vit silikatfärg	Senast målad 1987.	Putsskador orsakad av dåligt fungerande hängrännor vid innerhörnen mot väster och öster. Mindre spricka mot söder.	III	
Takstomme	Sadeltak. Takstolar av trä.	-	Ursprunglig takkonstruktion från 1851.	-	-	
Taktäckning	Rött enkupigt lertegel på bär- och stöläkt samt underlagspapp på svallbrädor.		<p>Tegelpannorna som är från Heby tegelbruk tillkom vid 1951 års restaurering. Komplettering gjordes med samma typ av tegel 1967 och 1987 (det sistnämnda året togs pannorna från sakristians tak). Oklart när takets papp och läkt senast byttes, dock ej 1987.</p> <p>Ursprungligen hade kyrkan troligen understruket tegeltak. Detta ersattes med spåntak som förnyades 1889. 1911 lades ett mörkrött glaserat spikhålstegel på taket (ev var det ett</p>	Utförande och skick på läktning och papp ej inspekterat. Takets insida är inte åtkomlig för inspektion. Gångbrygga och/eller stege bör ordnas från långhusvinden Reservpannor saknas.	II III	

			cementtegel).			
Avtäckningar	Målad plåt	Grå oljefärg	-	Färgen flagar på plåtar i rännalar.	III	
Takavvattning	Målad plåt. Stuprör placerade i ytterhörnen mot öster och väster. Skarp böj vid anslutning mellan hängränna och stuprör. Vid mark finns rör av gjutjärn, men stuprören ansluter inte till dessa utan avslutas med utkastare.	Grå oljefärg	Stuprörens skarpa böjar tyder på att avvattningens delar här är äldre än på långhuset.	Utkastarnas färgskikt bortvittrat.	III	
Sydportal	Omfattning med pilastrar och halvrund överdel. Slätputsade ytor. Inskriptionsplatta av röd kalksten. Lunettfönster, se nedan.	Vit silikatfärg	Ursprunglig portal. Kalkstensplattans inskription: MDCCCL (1850)	Vittringsskador och påväxt av gula lavar närmast mark. Fläckvis bortvittrad avfärgning 1-1,5 meter upp. En spricka i portalens överkant bör hållas under uppsikt. Putslagning och avfärgning bör utföras.	III II	
Dörr till sydportal	Inåtgående pardörr. Konstruerad som bräddörr, utvändigt klädd med speglar. Invändigt stående grova brädor. Ursprunglig ålderdomlig beslagning.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljusgrå. Oljefärg	Ursprungliga dörrar från 1851.	Det senaste utvändiga målningsskiktet har påförts något för tunt, vilket gör att ytan ser randig och smutsig ut. Dörrbladen har slagit sig, framför allt det östra som är svårt att stänga. Bristfällig tätning.	III III	

Fönster	Korspostfönster av trä mot öster och väster. Fyra fasta lufter. Fönstren har dubbla glas, där de yttre och inre glasen sitter i samma båge. De inre glasen är av tonat s.k. antikglas och är indelade i smårutor med blyspröjs.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljusgrå. Oljefärg	Fönstrens karmar är ursprungliga från 1851, medan bågarna och glasen är från 1951. Spröjsningen, invändigt utförd med blyspröjs, är utförd enligt mönster från de ursprungliga träspröjsade fönstren.	Det bildas kondens mellan de yttre och inre glasen. Problemet är svårt att åtgärda med bevarande av nuvarande konstruktion.	-	
	Lunettfönster av trä i portalen mot söder. Två fasta lufter. I övrigt konstruktion lika ovan beskrivna fönster.	Se ovan.	Se ovan.	Se ovan.	-	
Solbänkar	Kopparplåt	-	-	-	-	
Trappa och ramp	Trappa av kalksten med två plansteg och ett trappplan. Kort och brant ramp av kalksten mot väster. Nivåskillnaden mellan trappplan och tröskel tas upp av löst ditlagd plåt.	-	Trappplanet består delvis av en gammal gravhäll. Hällen har ingen läslig inskription och är skadad. Enligt arkivuppgifter ska nya trappor ha gjorts 1910. Det är oklart huruvida hällen låg där före det. Rampen tillkom troligen efter 1967, eventuellt vid 1987 års renovering.	Trappplanet har ett djupt hål som måste fyllas i med kalkbruk. Enligt dagens normer för tillgänglighet är rampen för brant och trappplanet för litet. Räcke/handledare saknas. Plåten är rostig och behöver målas om.	I II II	

Torn, medeltida ursprung (utom lanternin) (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktad.	-	Medeltida ursprung.	-	-	
Vägg-	Kalksten	-	Kalkstenen är typisk som	-	-	

stomme			byggnadsmaterial i de öländska kyrkorna. Genom tiderna har det funnits olika öppningar i tornet. En ingång ska ha funnits på södra fasaden, vilken ska ha framkommit vid tidigare putsarbeten men är numera inte synlig. Tornets murar förhöjdes något i samband med långhusets uppförande 1851.			
Sockel	Gjuten betong. Sockeln är omkr. 50 hög och bygger ca 10 utanför övriga väggytor. Ytan är slät.	Ljus grågrön, troligen silikatfärg	Sockeln senast målad 1987. Under det yttre ljus grågröna färgskiktet finns två äldre kalkfärgsskikt, först ett ljusgult och underst ett mörkare grått.	Det yttersta färgskiktet har vittrat bort på stora ytor. Ytan är smutsig, främst mot norr.	III	
Fasad	Spritputs med något grövre struktur än på övriga kyrkan. Slätputsade ytterhörn och fönsteromfattningar.	Vit kalkfärg, enligt handlingar från 1983.	Tornets fasader frilades helt 1983, undantaget slätputsade partier kring portal, i fönsternischer samt list under takutsprång.	Vittrad avfärgning och puts närmast sockeln mot norr och väster. Smutsiga fasader mot norr och väster.	III III	
Takfot	Slätputsad profilerad gesims	Vit kalkfärg, enligt handlingar från 1983	Ej omputsad 1983, dock avfärgad.	Liten sättningspricka över tornluckans öppning mot söder.	III	
Tak-stomme	Svängt (konkavt) tälttak, fyrkantigt vid takfoten och åttakantigt vid mötet med lanterninen. Träkonstruktion.	-	Ursprunglig konstruktion från 1851.	-		
Taktäckning	Målad plåt i skivtäckning.	Ljust brun oljefärg	Plåten är troligen samma som syns på fotografi från 1910-	Flagande färg i alla väderstreck. Vid ommålning bör	II	

			talet.	färgsättningen utredas.		
Takav- vattning	Målad plåt. Stuprör placerade mot öster, intill hörnen mot norr och söder. Utkastare släpper ut vattnet på långhusets tegeltak.	Vit, okänd färgtyp	Ålder oklart, men utbyttes, enligt arkivhandlingarna, ej 1967 eller 1983.	-	-	
Västportal	Omfattning med pilastrar och halvrund överdel. Slätputsade ytor. Inskriptionsplatta av röd kalksten. Lunettfönster, se nedan.	Vit kalkfärg. (ej bekr. uppgift)	Ursprunglig portal. Kalkstensplattans inskription: MDCCCL (1850). Inskriptionen förgylldes vid tornarbetena 1983.	Bortvittrad avfärgning vid portalens nedre del. Sprickor i putsskiktet vid ytterhörnen på norra sidan och i underkant på båda sidor. Putslagning och avfärgning bör utföras.	II	
Port mot väster	Inåtgående pardörr. Konstruerad som bräddörr, utvändigt klädd med speglar. Invändigt stående grova brädor. Ursprunglig ålderdomlig beslagning.	Utv. ljusgråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljusgrå. Oljefärg	Ursprungliga dörrar från 1851, senast målade 1987.	Flagande färg. Dörren är dåligt tätad i över- och underkant, vilket bör åtgärdas om rummet i framtiden skall värmas.	II III	
Luckor	Fyra rundbågiga inåtgående parluckor. Konstruerade som bräddörrar, med stående brädor invändigt och liggande panel utvändigt.	Utv. svart oljefärg. Inv. obeh.	Från 1851. Troligen senast målade 1987.	Flagande färg i underkant.	II	

Fönster	Runt fönster mot väster. Fyra fasta lufter. Fönstret har dubbla glas, där de yttre och inre glasen sitter i samma båge. De inre glasen är av tonat s.k. antikglas och är indelade i smårutor med blyspröjs.	Utv. ljust gråblå. NCS S 4005-R80B. Inv. ljusgrå.	Fönstrets karmar är ursprungliga från 1851, medan bågarna och glasen är från 1951. Spröjsningen, invändigt utförd med blyspröjs, är utförd enligt mönster från de ursprungliga träspröjsade fönstren.	-	-	
	Lunettfönster av trä i portalen mot väster. Två fasta lufter. I övrigt konstruktion lika ovan beskrivet fönster.	Se ovan.	Se ovan.	-	-	
Solbänkar	Målad plåt till fönster, kopparplåt till luckor.	Grå/-	Ålder oklart.	-		
Trappa	Trappa av kalksten med två plansteg och ett trapplan.	-	Ny trappa ska ha gjorts 1910.	Lagningar och fogar lossnar under trappnosarna. Mindre förskjutningar av stenar. Stenarna bör läggas tillräta och fogarna kratsas ur och förnyas.	II	
Trapp-räcken	Två fristående räcken av runda järnrör infästa i och framför trappan.	Svart oljefärg	Troligen från 1974, dock inte utförda enligt det ritningsförslag som upprättades 1973.	Något rostiga vid mark.	III	

Lanternin, uppförd 1851 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Vägg-stomme	Träkonstruktion. 8-kantig form. Invändiga bärande pelare och balkar av bilat grovt virke.	-	Mestadels från 1851.	-	-	

Fasad	Plåtbeklädnad. Invändigt stående panel. Plåtklädda halvruna fönsteromfattningar	Ljusgrön fasad. Ljusbruna fönsteromfattningar. Oljefärg	Plåtbeklädnaden tillkom troligen 1961. Tidigare var lanterninen utvändigt klädd med liggande träpanel. Under plåtens nuvarande ljusgröna färg finns en engelskt röd kulör (ca NCS 5040-Y80R). Plåtfasaden målades senast 1983.	Flagande färg, främst mot sydväst och sydost. Vid ommålning bör färgsättningen utredas.	III	
Takfot	Profilerad gesims beklädd med målad plåt	Vit oljefärg	-	Flagande färg mot söder.	III	
Takstomme	Träkonstruktion. Kupoltak med 8-kantig form.	-	Konstruktion från 1851.	-	-	
Taktäckning	Kopparplåt på svall av grova träbrädor.	-	Kopparplåt från 1967 eller 1983. Svall trol. från 1851.	-	-	
Takspira	Kors klätt med kopparplåt. Stomme troligen utförd av tryckimpregnerat virke, synlig från lanterninens insida.	-	Från 1967 eller 1983.	-	-	
Taklucka	Kopparklädd lucka mot sydost.	-	Från 1967 eller 1983.	-	-	
Luckor i väggar	Fyra utåtgående parluckor av trä. Invändigt synlig stomme av stående brädor. Utvändigt beklädd av målad plåt.	Utv. rosa (solblekt orange) Inv. gröngrå, ca NCS S 5020-G70Y. Oljefärg	Trästomme från 1851, plåtbeklädnad troligen från 1961. Senast målade 1987.	Vid ommålning bör färgsättningen utredas.	III	
Fönster	Fasta lunettfönster av trä över luckorna, ett i varje väderstreck.	Utv. ljusbruna,	Fönstren är relativt nya, från 1960-talet eller senare.	Vid ommålning bör färgsättningen utredas.	III	

	Indelade med träspröjsar.	inv. orange mot ö och s, blågrå mot n och v. Oljefärg				
Räcke	Enkelt utformat smidesräcke. Knoppar av svarvat trä på ståndarna, 8 st.	Svart oljefärg	Ålderdomligt räcke, ev. från 1851.	Vittrade träknoppar. Vissa bör bytas ut mot nya kopior vid nästa ommålning.	III	

II.2.2 Kyrkobyggnaden interiör

Förklaring till beteckningar använda i kolumnen för prioritet:

- I Akut
- II Snarast Åtgärd inom tre år
- III Kan anstå Åtgärd avvaktas eller utförs i samband med andra åtgärder

Fönster och dörrar i ytterväggar redovisas under II.2.1 Kyrkobyggnaden stomme, exteriör. Innerdörrar beskrivs under det rum som dörren öppnas åt.

Fast inredning i kyrkorum, kor, och på läktare beskrivs dels under II.2.4, dels i den bifogade rapporten ”Inventeringsresultat med rekommendationer” för Södra Möckleby kyrka, utförd av konservator Gunnel Rosenquist vid Jönköpings länsmuseum. Fast inredning i övriga utrymmen redovisas nedan. Lösa inventarier redovisas dels under II 2:5, dels i den ovan nämnda rapporten från Jönköpings länsmuseum.

I nedanstående kolumn ”Färg: kulör och material” anges endast kulör enligt okulär besiktning.

Färgtyper vid 1951 års invändiga renovering

Vid den senaste större invändiga renoveringen av kyrkan 1951 föreskrev arkitekten Sigge Ullén att alla nya och tidigare oljefärgsmålade delar av trä skulle målas med oljefärg. Med oljefärg avsågs linoljefärg. Nya golv av trä skulle betsas och fernissas med oljefernissa. Putsade ytor skulle strykas med kalkfärg. I arkitektens beskrivning har uppgiften om vilken färgtyp som skulle användas till kyrkorummets innertak utelämnats.

För mer detaljerade uppgifter om underbehandlingar mm hänvisas till arkitekten Ulléns beskrivning från december 1947.

Pannrum under sakristia (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Målad betong i olika nivåer.	Grön oljefärg	Från 1937.	Kraftigt vittrande färgskikt. Fuktskador, framför allt i rummets östra del.	III	
Vägg	Målad betong	Vit organisk färg, trol. latex	Från 1937.	Kraftiga fuktgenomslag	III	
Tak	Målad betong	Vit organisk färg, trol. latex	Från 1937.	-		

Vapenhus mot väster, i tornets bottenvåning (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor, ca 30 x 30 cm. Försänkning för dörmatta vid entré.	-	Kalkstensgolvet inlades 1951.	Saltutfällningar som tyder på fuktvandring eller kondensbildning. Rummets klimat bör mätas.	II	
Sockel	Grå kalksten	-	Från 1951.	-		

Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	Putsytan är inte lika slät som i kyrkans långhus. Murens ojämna struktur framträder. Öppningen mot långhuset har inte bedömts som ursprunglig utan bör ha tagits upp under 1600-1700-talet.	Små sprickor i väggen mot öster. Färgen flagar i den nedre delen av ytterdörrens nisch och på väggen mot väster.	III III	
	Vägg av träpanel till förråd under torntrappan i söder.	Ljusgrå oljefärg	Se ”Trappa” nedan	-	-	
Tak	Avfärgad puts på kalkstensvalv	Vit kalkfärg	Valvet ska vara samtida med tornets uppförande, således medeltida.	Tunn spricka i valvet	III	
Dörr	Till långhus: Pardörr utförd som spegeldörr, indelad i tre fält. Försedd med rullås och draghandtag, i övrigt ålderdomlig beslagning.	Ljusgrå oljefärg i två toner	Dörrblad och beslag från 1851. Rullås och draghandtag från 1935. Senast målad 1951. Under dagens färgskikt syns ett gulbrunt lager och underst ett grått lager.	-	-	
	Till förråd under torntrappa: Vänsterhängd bräddörr med ålderdomlig beslagning.	Ljusgrå oljefärg mot vapenhus, inv. omålad	Från 1851, senast målad 1951. På dörrens insida finns målat och ristat ”klotter”. Årtalet 1852 står flera gånger. Annat som förekommer är ” <i>Målaren Tyko Isberg Glömminge Sand på Öland 1890</i> ” och ” <i>Oscar Nilsson, Runtorp aug 1911</i> ”.	-	-	
Trappa	Trä, traditionell konstruktion.	Vangstycken ljusgrå oljefärg, trappsteg obehandl.	Från 1851. Målat ”klotter” finns på ett av sättstegen: ” <i>AF Nilsson PB I Resmo 1850 Kyrkan 1852 målad</i> ”.	-		

Trapp- räcke	Enkelt utformade räcken av trä på trapplöpens båda sidor.	Ljusgrå, trappsteg obehandl	Ev. från 1851.	-		
-----------------	---	-----------------------------	----------------	---	--	--

Förråd under torntrappa (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads- del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prio- ritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv i två nivåer.	Delvis målat med gröngrå oljefärg	Från 1851.	-	-	
Vägg	Mot norr: träpanel	-	Från 1851. Väggarna delvis ekfärgsmålade (återanvänt virke?)	-	-	
	Mot söder och väster: avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	Från 1851.	-	-	
Tak	Undersida torntrappa	-	-	-	-	

Utrymme under läktare i långhus(se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads- del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prio- ritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor, ca 40 x 40 cm.	-	Inlades 1951 som ersättning för trägolv som var angripet av strimmig trägnagare.	-	-	
Sockel	Grå kalksten	-	Från 1951.	-		

Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg. Fönster-nichernas botten är målad med oljefärg.	Troligen avfärgat och målat senast 1978.	Lite putsbortfall närmast sockeln på södra väggen.	III	
Tak	Undersida läktare: träpanel	Ljust gråblå oljefärg	Troligen delvis från 1851.	-	-	
Trappor	Öppna trappor av trä intill västra gaveln mot norr och söder. Trappsteg klädda med heltäckningsmatta.	Vangstycken ljusgrå oljefärg. Trappsteg klarlackad furu.	Från 1951. Trapporna var från början vända så att uppgång skedde från långhusets långsidor. År 1951 gjordes nya trappor som vändes med uppgång från mittgången under läktaren.	-	-	
Läktar-kolonner	Runda träkolonner.	Ljusgrå oljefärg	Det västra paret är samtida med långhuset medan det östra paret har tillkommit senare troligen 1951. Målningsskikt från 1978.	Flagande färg, troligen på grund av för låg luftfuktighet.	III	
Fast inredning	Fasta bänkskåp av trä under trapporna vid västra gaveln. Front av luckor utförda som spegeldörrar.	Ljusgrå oljefärg	Troligen från 1951.	-	-	
	Utställningsmontrar av glas och trä, för bl a mässhakar	Vit oljefärg på trä	Ålder oklar.	Mässhakarna bleks av solljus. Utred åtgärd.	II	

Långhus (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor, ca 40 x 40 cm i mitt- och sidogångar	-	Inlades 1951 som ersättning för ett trägolv som var angripet av strimmig trägnagare.	-	-	
	Brädgolv inom bänkkvarteren. Golvnivån ligger några cm över långhusets golv.	Fernissa	Inlades 1951.	-	-	
Sockel	Grå kalksten mot ytterväggar	-	Från 1951.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	Avfärgning troligen senast utförd 1978. Väggarna har hela tiden haft en ljus färgsättning. En period från 1910 till 1951 var väggarna dekorationsmålade längs taklisten, kring lampetter och fönster. Dekorationsmåleriet finns möjligen kvar under nuvarande målningsskikt.	Putslagning från 1951 över golvsockel är ojämn och lossnar på mindre ytor.	III	
Taklist	Profilerad gesims av trä.	Lasymålad mörkt grågrön, trol oljefärg.	Gesims från 1851, senast målad 1951.	-	-	
Tak	Tredingstak klätt med tvärgående lockpanel	Ljust grå, trol. oljefärg.	Lockpanelen ersatte 1951 en tidigare längsgående, spåntad träpanel. Den gamla panelen hade varit vitmålad sedan 1910.	Spår av gammal vattenskada över läktarens södra del, nära gesimsen.	III	

Dörrar	Till vapenhus mot söder: Pardörr utförd som spegeldörr, indelad i tre fält. Försedd med rullås och draghandtag, i övrigt ålderdomlig beslagning.	Ljusgrå oljefärg i två toner.	Dörrblad och beslag från 1851. Rullås och draghandtag från 1935. Under dagens färgskikt syns ett gulbrunt lager och underst ett grått lager.	-	-	
Trappor	Trappor av kalksten med två sättsteg upp till kor, vid mitt- och sidogångar.	-	Från 1951.	-	-	
Ramp	Handikappramp av trä vid den södra sidogångens trappa upp till koret.	-	-	Rampens lutning är större än tillåtet. En ny ramp med godkänt utförande bör tillverkas.	III	
Fast inredning	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning					

Kor (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor, ca 40 x 40 cm. Golvnivån är förhöjd två steg över långhusets golv.	-	Inlades 1951 som ersättning för trägolv som var angripet av strimmig trägnagare.	-	-	
Sockel	Grå kalksten mot ytterväggar	-	Från 1951	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	Avfärgning troligen senast utförd 1978. Väggarna har hela tiden haft en ljus färgsättning. En period från 1910 till 1951 var väggarna dekorationsmålade längs taklisten och längs överdelen	-	-	

			av väggen mot korabsiden. Även kring fönstren fanns dekorationsmåleri. Ovan öppningen mot korabsiden fanns textremsan " <i>Åra vare Gud i höjden, Frid på jorden, Till människorna ett godt behag!</i> " Dekorationsmåleriet finns möjligen kvar under nuvarande målningsskikt.			
Taklist	Profilerad gesims av trä, lika långhus.	Se långhus	Gesims från 1851, senast målad 1951.	-	-	
Tak	Tredingstak klätt med lockpanel, lika långhus.	Se långhus	Lockpanelen ersatte 1951 en tidigare längsgående, spåntad träpanel. Den gamla panelen hade varit vitmålad sedan 1910.	-	-	
Fast inredning	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning					

Korabsid (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor, ca 40 x 40 cm.	-	Inlades 1951 som ersättning för trägolv som var angripet av strimmig trägnagare.	-	-	
Sockel	Grå kalksten	-	Från 1951	-		
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg, halvcirkelformad plan.	Vit kalkfärg	Ursprungliga fanns tre rundbågiga korfönster. Dessa igitattes 1951. Mellan åren 1910 och 1951 var korabsidens	Sprickbildning vid igitatta fönster.	III	

			<p>väggar smyckade med dekorationsmåleri som löpte som ett band över väggarna och kring fönstren. Avfärgning troligen senast utförd 1978. Dekorationsmåleriet finns möjligen kvar under nuvarande målningsskikt.</p> <p>I övre delen av väggarna finns två djupa nischer, en i söder och en i norr. Nischerna rymmer idag belysning.</p>			
Tak	Avfärgad puts på kalkstensvalv	Vit kalkfärg	<p>Mellan 1910 och 1951 smyckades valvet av dekorationsmåleri föreställande änglar och moln samt en strålande stjärna. Avfärgning senast utförd 1951. Dekorationsmålning kan finnas kvar under nuvarande skikt.</p>	Tunna sprickor i valvets topp.	III	
Fast inredning	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning					

Farstu i sakristia (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor	-	Från 1951 då farstun tillkom.	-		
Sockel	-	-	Från 1951.	-	-	
Vägg	Lockpanel mot söder och öster.	Ljusgrå olje- eller latexfärg	Från 1951.	-	-	
	Putsad vägg mot norr, till WC.	Ljusgrå olje- eller latexfärg	Från 1951.	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljusgrå olje- eller latexfärg	Möjligen från 1851.	-	-	
Tak	Slät träpanel med breda brädor.	Lasyrmålat i grått/ Blågrönt	Bevarat ursprungligt tak från 1851, breda brädor med biladyta och smidda spikar.	-	-	
Dörr	Högerhängd skivklädd trädörr.	Ljusgrå oljefärg	Från 1951.	-	-	
Fast inredning	Elcentral och förråd infällda i vägg mot söder. Luckor klädda med samma typ av panel som väggarna.	Ljusgrå olje- eller latexfärg	Från 1951.	-	-	

WC i sakristia(se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor	-	Från 1951.	-	-	
Sockel	Grå kalksten	-	Från 1951.	-	-	
Vägg	Puts	Ljust beige olje- eller latexfärg	Från 1951.	Målning ej utförd vid putslagning efter ny rörinstallation till WC-stol. Flagande färg på mindre ytor.	III	
Taklist	Profilerad trälist vid ytterväggar	Lasyr-målad i grått/Blågrönt	Bevarad ursprunglig list från 1851.	-	-	
Tak	Slät träpanel med breda brädor.	Lasyr-målat i grått/Blågrönt	Bevarat ursprungligt tak från 1851, breda brädor med bilad yta och smidda spikar.	-	-	
Fast inredning	WC-stol, handfat, spegel, pappershandukshållare, mm.	-	Handfat från 1951, WC-stol utbytt under sen tid.	Varmvatten saknas. Spår av läckage från handfat.	III	

Sakristia (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv	Grågrön oljefärg	Från 1951.	-	-	
Sockel	Profilerad träsockel	Grågrön oljefärg	Från 1951.	-	-	
Vägg	Lockpanel	Ljusgrå olje- eller	Troligen från 1951. Sannolikt målad senast 1978.	-	-	

		latexfärg				
Taklist	Profilerad trälist	Vit oljefärg	Möjligen från 1851.	-	-	
Tak	Slät träpanel med breda brädor.	Lasyrmålat i grått/ Blågrönt	Bevarat ursprungligt tak från 1851, breda brädor med bilad yta och smidda spikar.	-	-	
Dörrar	Mot långhus: Pardörr utförd som spegeldörr, indelad i tre fält. Ålderdomlig beslagning kompletterad med dörrstängare.	Ljusgrå oljefärg i två toner.	Från 1851 med ursprungliga beslag samt dörrstängare från 1951.	-	-	
	Mot farstu: modernt konstruerad vänsterhängd enkeldörr, panelklädd mot sakristia och slät mot farstu.	Ljusgrå oljefärg	Från 1951.	-	-	
Fast inredning	Förvaringsskåp infällda i väggar mot norr och väster. Luckor klädda med samma typ av panel som väggarna.	Ljusgrå olje- eller latexfärg	Från 1951.	-	-	
	Kassaskåp av metall infällt i vägg mot öster. Placerat mellan två pilastrar med snidade kapitäl som bildar ett altare.	Ljusgrå oljefärg. Gulfärgade detaljer på pilastrar.	Altaret mot öster är sannolikt från 1851.	-	-	

Vapenhus mot söder (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kvadratiska grå kalkstensplattor, ca 30 x 30 cm. Försänkning för dörmatta vid entré.	-	Inlades 1951 som ersättning för trägolv som var angripet av strimmig trägnagare	Saltutfällningar som tyder på fuktvandring eller kondensbildning. Rummets klimat bör mätas.	II	
Sockel	Grå kalksten	-	Från 1951.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit, ev. ej kalkfärg. Ej kritande yta.	Enligt arkivmaterialet skulle väggarna strykas med kalkfärg i samband med de utvändiga arbetena 1967.	Kraftigt flagande färg på ytterväggarnas nedre del, samt färgbortfall av mekaniskt slitage. Även saltutfällningar och visst putsbortfall. Sprickor över och under fönstren, samt vid ytterport.	III	
Taklist	Enkel trälist med fasad kant	Grå oljefärg	Möjligen från 1951.	-		
Tak	Slät träpanel	Grå oljefärg	Takets brädor är smalare än i sakristian, vilket tyder på att det inte är ursprungligt. Möjligen från 1951.	Flagande färg i skarvarna mellan brädorna.	III	

Läktare (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	
Golv	Heltäckningsmatta, underliggande trägolv besiktigades ej.	Brun	-	Fläckar orsakade av läckande tak eller utspillt vatten.	III	
Vägg	Se långhus.	Se långhus	Avfärgning senast utförd 1951. Väggarna har hela tiden haft en ljus färgsättning. En period från 1910 till 1951 var väggarna dekorationsmålade längs taklisten och kring fönster. Dekorationsmåleriet finns möjligen kvar under nuvarande målningsskikt. Två runda fönster mot väster igensattes 1951. Murverket mot väster är till stora delar medeltida.	Spår av mögel på den västra väggen.	II	
Taklist	Se långhus	Se långhus	Gesims från 1851, senast målad 1951.	-	-	
Tak	Se långhus	Se långhus	Lockpanelen ersatte 1951 en tidigare längsgående, spåntad träpanel. Den gamla panelen hade varit vitmålad sedan 1910.	-	-	
Bröstning	Läktarbröstning av trä. Klädd med slät stående panel både mot kyrkorum och läktare. Profilerad överliggare och	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning.	-	--	

	horisontella lister. Se även II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning.					
Fast inredning	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning					

Tornrum plan 2 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv av grova brädor.	-	Golvbrädorna är lagda i olika fält, vilket tyder på att de är återanvända från äldre byggnadsperiod, före 1851.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	Sannolikt avfärgad 1951.	-	-	
Tak	Grova träbjälkar och brädor	-	Balkarna är vittrade, vilket tyder på att de är återanvända från en konstruktion som inte varit skyddad från väder och vind.	-	-	
Trappa	Brant trappa av trä intill norra muren.	-	Troligen från 1851.	-	-	
Fast inredning	Inklädnad av fläkt till orgeln.	-	-	-	-	

Tornrum plan 3 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Pri- oritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv av grova brädor.	-	Från 1851 eller tidigare.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	-	-	-	
Tak	Grova träbjälkar och brädor. Träbjälkar i två skift, de undre i nord-sydlig ritning och de övre i öst-västlig riktning.	-	De undre balkarna är vittrade, vilket tyder på att de är återanvända från en konstruktion som inte varit skyddad från väder och vind.	-	-	
Trappa	Brant trappa av trä intill östra väggen.	-	Troligen från 1851.	-	-	
Lucka	Vänsterhängd lucka av trä till långhusets vind. Luckan är klädd med minerit el. likn. mot långhusvinden.	-	Troligen från 1851.	-	-	

Tornrum plan 4, vid tornluckor (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Pri- oritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv av grova brädor.	-	Troligen från 1922.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg	Vit kalkfärg	I nivå med tornluckornas underkant syns horisontell byggnadsskarv. Murarna över skarven är troligen från 1851.	-	-	
Tak	Grova träbjälkar och brädor.	-	-	-	-	
Trappa	Brant trappa av trä intill norra väggen.	-	Troligen från 1851.	-	-	

Konstr. för kyrkklockor.	Träkonstruktion.		Större delen av kyrkklockornas upphängningsanordning är ny, troligen från 1984.		-	
--------------------------	------------------	--	---	--	---	--

Tornrum plan 5 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Pri- oritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv av grova brädor.	-	Troligen från 1922.	-	-	
Vägg	Insidan av torntakets svallbrädor	-	Från 1851.	-	-	
Tak	Grova träbjälkar och brädor.	-	Från 1851.	-	-	
Trappa	Stege av trä, placerad mitt i rummet.	-	-	-	-	
Övrigt				Material som blivit över vid installation av nya elmotorer ligger kvar på golvet. Städas.	II	

Lanternin (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Pri- oritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv av grova brädor.	-	Från 1851.	-	-	
Vägg	Stående panel	-	Signaturer, årtal och färgrester finns från olika tiders ommålning av lanterninens exteriör.	-	-	
Tak	Insidan av lanternintakets svallbrädor	-	Från 1851.	-	-	

II.2.3 Kyrkobyggnaden installationer

El och tele

Kyrkan försågs med elektrisk belysning i samband med 1951 års renoveringsarbeten. Ritningar till installationen upprättades av Tor Engström i Kalmar. Huvuddelen av kyrkans elinstallationer är fortfarande från 1951, även om vissa delar kompletterats senare.

Huvudcentralen är placerad i ett skåp mot södra väggen i sakristians farstu. Uppe i lanterninen finns en elcentral för lucköppning.

Kyrkorummets fasta belysning består av fyra ljuskronor och två spotlights. (Se även II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning, Belysning.) Ljuskronorna hänger över bänkkvarteren i långhuset, medan spotligherna sitter i nischer högt upp på absidväggarnas norra och södra sida. Strömbrytarna till både ljuskronor och spotlights finns i ett skåp i sakristian. Ljuskronornas effekt kan regleras med dimmer, placerad tillsammans med ljudanläggningens mixer i det nordvästra bänkkvarterets sista rad. Absidens spotlights regleras med en fjärrkontroll. Utöver den fasta belysningen finns fyra extra spotlights för kören, två på var sida om koret. I kyrkorummet bakre del finns två ljuskronor över läktaren och en under läktaren. Den senare tänds liksom kyrkorummets fyra stora ljuskronor från sakristian, men kan inte regleras med dimmer. Vid orgelhusets sidor mot norr och söder sitter fast monterade lysrörsarmaturer. Den ena är spräckt.

Kyrkorummet belysning beskrivs även under II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning, Belysning.

Elrevision utförs vart fjärde år genom avtal med Elektrisk byrå AB i Kalmar. Den senaste besiktningen utfördes under mars 2006. Man angav då att kvarvarande tygomspunna kablar bör bytas inom 3 år. Vidare rekommenderades installation av jordfelsbrytare 0-300mA för hela anläggningen.

Vid de besök i kyrkan som gjorts av Kalmar läns museum i samband med upprättandet av vård- och underhållsplanen noterades att ett eluttag på norra långhusväggen, väster om dörren till sakristian, sitter löst. Det finns också ett antal provisoriskt utförda kabeldragningar i kyrkan som av estetiska skäl bör dras om, bland annat körens fyra spotlights.

Service utförs normalt av Mörbylånga Elservice AB.

Telefon finns i sakristian.

Vatten och avlopp

Vatten och avlopp installerades i samband med kyrkans renovering 1951. Det framgår av de ritningar som upprättades av arkitekten Sigge Ullén inför renoveringen. WC inreddes då i sakristians västra del. I rummet finns WC och handfat. Handfatet är endast försett med kallvatten.

För närvarande finns inga önskemål om varmvatten. Det har heller inte framförts några önskemål om utökad installation.

Kyrkan har kommunalt vatten och avlopp. Vattenmätaren är placerad i pannrummet.

Värme och klimat

År 1937 fick församlingen tillstånd att installera lågtrycksångvärmeledning i kyrkan. Ritningar till anläggningen hade upprättats 1936 av firman Oscar Nilsson & Son i Kalmar. Värmepannan placerades i ett pannrum som byggdes under sakristian. Av en uppmättningsritning från 1931, och ett fotografi från 1913, framgår att kyrkan tidigare värmdes upp med hjälp av en kamin placerad intill norra långhusväggen, på västa sidan av dörröppningen till sakristian.

Uppvärmningssystemet har bevarats, men pannan är utbytt. Kyrkan värms idag med hjälp av en oljeeldad lågtrycksångpanna från 1985. Själva pannan har beteckningen Högfors 20, typ H20-7. Den är tillverkad av företaget Kymmene Strömberg AB, Högfors i Finland. Av de skötselinstruktioner som finns anslagna i pannrummet framgår att installationen utfördes av Hammarstedt VVS AB i Kalmar. Det stora ångdon, den 200 liter vatten, som sitter intill pannan är tillverkat och godkänt 1991.

Anläggningen regleras från en termostat i kyrkorummet.

Radiatorer finns i långhuset (8 st placerade i fönstrens nischer), i sakristian (1 st mot norr), i sakristians WC (1 st) och på läktaren (2 st). Samtliga radiatorer är bevarade från 1937.

Ångpannans höga kapacitet ger möjlighet till mycket snabb uppvärmning av kyrkan. Värmen sätts normalt på omkring en timme före förrättning. Efter 45 minuter har temperaturen i radiatorerna nått 90 grader. Till förrättningen uppnås en temperatur på 20-22°C i kyrkorummet. Vintertid hålls en grundvärme på omkring 10-12°C.

Sättet att värma kyrkan, med snabb temperaturhöjning i samband med förrättningar och lägre grundtemperatur däremellan kallas intermittent uppvärmning. Om tiden med förhöjd temperatur hålls tillräckligt kort är den skonsam för bemålade inventarier, eftersom träets fuktinnehåll inte hinner ändras. Grundtemperaturen mellan förrättningarna skall styras så att årsvariationen i relativ fuktighet blir så liten som möjligt. Det innebär att grundtemperaturen skall vara lägre på vintern och högre under vår och höst.

Trots de relativt goda förutsättningar uppvärmningsanläggningen ger finns det klimatrelaterade skador i kyrkan. Spår av mögel, som små svarta prickar, finns på långhusets västra gavel. Möglet tyder på att även kyrkorummet tidvis har ett för fuktigt klimat. Samtidigt finns det spjälkningsskador på bemålade ytor som visar att klimatet vid andra tillfällen är för torrt. Utrustning för klimatmätning bör införskaffas, så att uppvärmning kan ske med större kontroll av den relativa fuktigheten. (Proritet II). Medelnivån bör ligga mellan 50 och 70 %. Skillnaden mellan den relativa fuktigheten på sommaren och vintern bör inte vara mer än 20 %.

Radiatorer saknas i vapenhusen mot väster och söder. Det fuktigare klimatet har sannolikt bidragit till de skador i form av saltutfällningar och putsbortfall som finns i dessa rum. Stora fuktproblem finns också i pannrummet i sakristians källare. Här orsakas skadorna främst av uppsträngande fukt och vatten från marken. De ovan föreslagna mätningarna av klimat bör omfatta även nämnda rum. Förslag till åtgärder bör utarbetas. För att minska skadorna i de båda vapenhusen måste dessa rum troligen förses med radiatorer, så att en grundvärme kan upprätthållas.

Kyrkorummets radiatorer bör förses med någon typ av skydd så att inte kyrkobesökare går emot och bränner sig. (prioritet II).

Besiktning av anläggningen utförs årligen av Ångpanneföreningen, Växjö.

Service utförs normalt av Mörbylånga VVS, som också brukar utföra en årlig service av pannans oljebrännare.

Fastighetsägaren är enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2002:1) skyldig att upprätta ett program för fortlöpande tillsyn av anläggningen. Ett sådant program saknas. (Prioritet II).

Ventilation

Installationer för mekanisk ventilation saknas.

Ljud

Kyrkans ljudanläggning sköts från en mixer i en liten trälåda som är placerad i det nordvästra hörnet av norra bänkkvarteret. Anläggningen har fyra mikrofoningångar. Till dessa kopplas tre fasta mikrofoner och en trådlös mikrofon. Uttag till de fasta mikrofonerna finns framme i koret. Två av de fasta mikrofoner används till kören och en är framdragen till ambon. Anläggningen är kopplad till en bandspelare i sakristian, men denna fungerar dåligt och kommer att tas bort. Ljudanläggningens högtalare är nedpendlad från korets tak, rakt framför mittgången.

Via en sändare i tornet har det varit möjligt att ta del av ljudet från kyrkan i ortens ålderdomshem, där mottagaren är placerad. Sändaren används dock inte längre.

Som ett komplement till den fasta ljudanläggningen finns en fristående förstärkare med inbyggd högtalare. Denna används främst vid musikarrangemang.

Den fasta anläggningen är relativt föråldrad och har begränsade möjligheter. Den motsvarar trots det de krav som ställs vid nuvarande användning av kyrkan. Troligen kommer man i framtiden att efterfråga en ny bandspelare och/eller cd-spelare.

Produktblad och handhavandeinstruktioner saknas, men eftersom anläggningen är så enkel finns inget behov av att sådana upprättas.

Klockringning och lucköppning

Elektrisk klockringning installerades 1948 av M&O Olsson, Ystad. En äldre trampförsedd ringningsanordning finns kvar förrådet under torntrappan i västra vapenhuset.

Elmotorerna som driver klockringningen är nyligen utbytta, liksom det elektriska styrsystemet för klockringning och lucköppning.

Luckornas nuvarande öppningsanordning är troligen bevarad från 1948. Det är en hydraulisk anläggning tillverkad av Gustav Palmkvist, Frinnaryd, Tranås. Som nämnts ovan är anläggningens elektriska styrsystem nyligen förnyat.

Klockringning och lucköppning styrs via klockautomatik. Ringningen kan även regleras manuellt, från tre olika platser: från förrådet under torntrappan i västra vapenhuset, från tornets fjärde våning och från långhuset. Långhusets tryckknappar är placerade på norra ytterväggen, nära sittplatsen där ljudanläggningen sköts. Styrningen i tornet används bara vid klämtning.

Funktionen av klockringning och lucköppning kontrolleras årligen genom avtal med Skånska klockgjuteriet, Hammerhög. Inspektioner på Öland utförs av Per Johansson och Göran Malmström.

Åskskydd

Åskledare finns monterad på långhus och torn. Kyrkan försågs troligen med åskledar-anläggning i samband med 1951 års renoveringsarbeten, även om installationen inte nämns i det program för kyrkans elektriska anläggning som 1950 upprättades av ingenjören Tor Engström. I ingenjör B A Bengtssons beskrivning inför 1967 års utvändiga arbeten föreskrevs översyn av den då befintliga åskledaranläggningen.

Anläggningen har sannolikt sett över även vid senare tiders utvändiga arbeten, på torn 1983 och långhus 1987.

Åskskyddet kontrolleras i samband med revisionsbesiktningen av kyrkans övriga elanläggning vart fjärde år.

Brandlarm

Kyrkan saknar brandlarmanläggning.

En skumsläckare finns monterad på det nordvästra bänkkvarterets baksida närmast sidogången, bakom den bänkplats där ljudanläggningen sköts. Intill släckaren finns en bandfilt. Vägledande efterlysande skyltar är monterade över långhusets utgångar mot söder, väster och norr.

Från 2005 har myndigheternas rutiner för brandskydd förändrats. Räddningstjänstens brandsyn har upphört och ansvaret för brandskydd ligger genom egenkontroller tydligare på fastighetsägare och verksamhetsutövare. Rutiner för brandskyddsarbetet skall utarbetas. Skriftlig redogörelse för brandskyddet skall upprättas och skickas in till kommunen.

Arbetet pågår inom församlingen och beräknas slutföras under 2007.

Årlig tillsyn av brandsläckare mm utförs genom avtal med Brandab Skydd & Säkerhet i Kalmar.

Tillgänglighet

De befintliga anordningar för tillgänglighet som finns i kyrkan uppfyller inte dagens normer. Rampen utanför södra entrén är för brant och vilplanet är för litet. Även den ramp som finns inne i kyrkan, från långhuset till koret är för brant. Handikappanpassad WC finns i det intilliggande församlingshemmet, men saknas i kyrkan. En utredning av hur bristerna i handikapptillgänglighet kan avhjälpas bör inledas.

Inbrotts- och stöldskydd

Kyrkans inbrotts- och stöldskydd beskrivs i en separat bilaga, ej bifogad.

II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning

(Lösa inventarier redovisas under II.2.5.)

Kyrkans fasta (och lösa) inventarier av trä besiktigades av konservator Anna Billing - Wetterlundh, Jönköpings länsmuseum 2002. Resultatet av besiktningen finns redovisad i rapporten "Inventeringsprotokoll för Södra Möckleby" daterad 2002-05-17. Rapporten innehåller såväl en allmän bedömning av inredningens (och föremålens) tillstånd, klimat- och förvaringsförhållanden, som en objektsvis redovisning av skador eller andra problem. Analysen föreslår också en handlingsplan för åtgärder och rekommendationer för förebyggande skyddsarbeten. Rapporten bifogas i sin helhet, se bilageförteckning.

När det gäller fast inredning bedöms konserveringsåtgärder som akuta för altarmålningen eftersom färg och grund kraftigt spjälkar från underlaget och visst mögelangrepp förekommer. Vidare föreslås konserveringsåtgärder inom 5-7 år gällande altaruppsatsens övriga delar, där aktivt maskangrepp fanns, vid konservatorns inventering, samt på predikstolen vars färgskikt delvis spjälkar kraftigt. För övrig fast inredning anges i rapporten att åtgärder betydligt kan senareläggas.

Förutom altarmålning, altaruppsats och predikstol redovisas bland kyrkans fasta inredning även orgelfasaden och läktarbröstningen i Jönköpings länsmuseums rapport:

Orgeln, som instrument, behandlas i den inventering av Södra Ölands Kyrkliga Samfällighets kyrkans orglar som utfördes av Börje Tornborg år 2004. Inventeringens uppgifter avseende Mörbylånga kyrkas orgel bifogas, se bilageförteckning. Orgelns tekniska skick bedömdes år 2005 av Anders Sällström vid Mårtenssons Orgelfabrik AB. Orgelns originalklang bedömdes som starkt förändrad och Mårtensson rekommenderade en renovering. Orgeln hade också mögelangrepp. Rengöring föreslogs.

Nedan behandlas de delar av kyrkans fasta inredning som inte ingår i Jönköpings läns museums inventeringsrapport eller i orgelinventeringen. Undantagen är orgelfasaden som ingår i Jönköpings länsmuseums rapport, men ändå ges en kompletterande beskrivning nedan där även bänkinredning, läktarbröstning, dopfuntar, fasta belysningsarmaturer samt kyrkans klockor behandlas. Även textilförvaringen berörs.

Orgelfasad

Orgelfasaden kom till kyrkan som en gåva från direktören P A Sjögren, Stockholm, år 1903. Orgelverket byggdes av E A Setterquist & Son. Vem som stod bakom ritningen till fasaden är inte klarlagt. Orgelfasaden består av fem pipfält varav två tureller. Mittfältet har krön i form av typanonfält och på turellerna står urnor med bladfestonger. Fasaden är gråmålad med förgyllda lister och dekorationer. Målningsskikt i gott skick, troligen målad senast 1951.

Bänkinredning

Bänkinredningen är indelad i fyra slutna kvarter och härstammar från 1951 års renovering. Troligen återanvändes inte delar av den gamla inredningen när den nya monterades. Den gamla slutna bänkinredningen användes dock som förlaga för den nya. Utformningen är traditionell med dörrar och skärmar som har enkla speglar och ramverk. I de två främsta bänkarna mot koret är väggen i bänkskärmen dubbel, genom vilket det skapas ett utrymme för hängande förvaring av antependier och andra textilier. Bänkinredningen har kvar sin

ursprungliga färgsättning från 1951 och är målade med skärmar och dörrar i grå nyanser med speglarna i grönsvar. Invändigt är bänkar målade i vinrött. I färgskiktet finns bortfall på vissa ställen. Här skulle en bättringsmålning av skadorna vara gynnsam för det estetiska intrycket.

Läktarbröstning

Bröstningen har ett halvcirkelformat mittparti som skjuter ut mot långhuset. Höjden på läktarbröstningen är ca 0,8 meter och består mot kyrkorummet av stående bräder och mot läktaren av liggande. Uptill finns en profilerad överliggare. Bröstningen är målade i flera grågröna till blågrå nyanser. Förgyllda lister löper i tre horisontella linjer över bröstningen. Mitt på mittpartiet sitter en förgylld lyra. Läktarbröstningen tillkom 1851 när det nya långhuset byggdes. Läget och storleken är detsamma som då. Fotografier från tiden efter renoveringen 1910 visar att bröstningen då var försedd med medaljonger med olika symboler. Den centrade lyran fanns även då. Vid denna tid stöddes det framskjutande mittpartiet av två smala kolonner och vid 1951 års renovering utbyttes mot dagens som har samma utförande som de bakre. Målning i gott skick.

Dopfunter

Den dopfunt som brukas är av kalksten. Cuppan härstammar från den gamla kyrkan och har daterats till 1600-tal, medan foten gjordes ny i samband med renoveringen 1951. Den gamla foten var medeltida. Ytterligare en dopfunt står på läktaren. Den är av trä och tillverkad 1899 av Anton Waledow, Kalmar. Dopfunten av trä är starkt smutsad och har möjligen även angrepp av mögel och trämask.

Belysning

I kyrkorummet finns tre ljuskronor av mässing och en av malm, placerade så att varje bänkkvarter belyses av en ljuskrona. Ljuskronorna har både elektriskt ljus och plats för stearinljus. En av kronorna ska ha inköpts 1735, en annan 1866 och en tredje 1937. Om den fjärde saknas uppgifter. Under läktaren finns ytterligare en krona i mässing eller malm samt en plafond i frostat glas. Kyrkorummets belysning kompletteras av några spotlights. I vapenhuset i väster hänger en smideskrona från 1809. I sakristian hänger en ljuskrona av malm eller mässing. I västra vapenhuset hänger en blyspröjsad glasarmatur.

Textilförvaring

Textilförvaringen är dels anordnad i sakristian, i skåp för hängande förvaring där främst albor och stolor har sin plats. Övrig textilförvaring finns i kyrkorummet. Tidigare nämnda antependieförvaring finns i de två främsta bänkarna. Under läktaren finns liggande textilförvaring i låga skåp som i sin stil ansluter väl till bänkinredningen. Skåpen är målade i grå färgtoner. På läktarens norra del hänger ett långt antependium som saknar en god förvaringsplats. Bättre förvaring bör snarast ordnas. Visningen av mässhakarna i de glasmontrar som finns under läktaren bör förbättras så att de bättre skyddas mot slitage och solljus. Vid konservatorns inventering 2002 förvarades ett antependium i en låda i tornkammaren. Förvaringen av denna bör förbättras.

Klockor

I tornet hänger tre klockor. Den äldsta som är lillklockan är gjuten år 1680 troligen av Johan Meijer i Stockholm. Inskriptionen lyder ”Till Gudz Nampns Ähra och Myckelby kyrckias prydnat Gutin unler konong Carls, Den XI: S Regemente Anno 1680”. En annan inskription lyder: ”Deo Gloria”. Storklockan dateras till ”år 1887, då M G von Falkenberg var kyrkoherde och C E Hultqvist komminister i Smedby-Södra Möckleby pastorat”. Den är gjuten av S A Norling i Jönköping och sedermera omgjuten hos Firman Joh A Beckman, Stockholm. Klockan har följande inskription: O, land, land, land, hör Herrens ord. ” Jer 22:29. samt ”Hören det, alla folk, akten häruppå alle I som på denna tid lever”. Dav. Ps. 49:2. På 1930-talet mottog församlingen som gåva den tredje klockan från Ölands Cement AB och dess dåvarande chef Dr Franz Killing. Klockan hade tillhört Lovers bruk och senare Ölands Alunbruk och är gjuten 1728 av Gerhard Meyer dy i Stockholm.

II.2.5 Inventarier

Kyrkans fasta (och lösa) inventarier av trä besiktigades av konservator Anna Billing - Wetterlundh, Jönköpings länsmuseum 2002. Resultatet av besiktningen finns redovisad i rapporten ”Inventeringsprotokoll för Södra Möckleby” daterad 2002-05-17. Rapporten innehåller såväl en allmän bedömning av inredningens (och föremålens) tillstånd, klimat- och förvaringsförhållanden, som en objektsvis redovisning av skador eller andra problem. Analysen föreslår också en handlingsplan för åtgärder och rekommendationer för förebyggande skyddsarbeten. Rapporten bifogas i sin helhet, se bilageförteckning.

I rapporten bedöms konservatorsarbeten som akuta när det gäller målningarna på pannå föreställande Getsemane respektive Golgata, vilka hänger på läktarens västra långhusvägg samt för madonnaskulpturen på korets norra vägg. Samtliga tre föremål har mögelangrepp.

För ett ytterligare föremål, porträttet av komminister Höglund, bedöms att konservatorsinsatser bör utföras inom 5-7 år (således senast 2009).

Församlingen har en inventarieförteckning som är under uppdatering (2006), ett arbete som utförs av antikvarie Monika Rasch.

II.3 ÖVERGRIPANDE KULTURHISTORISK BEDÖMNING FÖR KYRKOMILJÖ OCH KYRKA

Kulturhistorisk bedömning för kyrkogården finns i separat kyrkogårdsrapport, se Beskrivande del II B.

II.3.1 Generella värden

Som alla andra kyrkobyggnader uppförda före utgången av år 1939 skyddas Södra Möckleby kyrka genom Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Lagskyddet är ett uttryck för att dessa kyrkor anses ha ett högt kulturhistoriskt värde. Det är inte enbart kvalitativa, estetiska eller historiska egenskaper som tillmäts värde, utan också symboliska, icke-materiella. Varje kyrka utgör ett lokalt kulturarv och är ofta bland de äldsta byggnaderna i socknen. Kyrkorna har generella värden, d v s sådana som är gemensamma för alla kyrkor. I skriften "Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av kyrkor", utgiven av Riksantikvarieämbetet, ges exempel på sådana värden och karaktärsdrag; kyrkan och kyrkomiljön är karaktärsskapande för bygden, ett landmärke och en orienteringspunkt i landskapet. Den är en symbol för trygghet, kontinuitet och förankring i tillvaron. Det lagliga skyddet omfattar kyrkobyggnadens exteriör och interiör, dess inventarier samt kyrkogården med dess byggnader och fasta anordningar. (Se även under flik 13, Lagar och förordningar)

II.3.2 Allmän bakgrund

De öländska kyrkorna har en betydligt högre andel ombyggda medeltidskyrkor än fastlandet. Dessa medeltida sockenkyrkor var i huvudsak uppförda på 1100-talet som enkla absidkyrkor, men byggdes ofta om under 1200-talets orostider och befästes. Under de följande seklernas krig kom kyrkorna ofta att användas som skydd för befolkningen. Krigen, som vid flera tillfällen drabbade ölänningarna och deras kyrkor hårt ända fram till 1700-talet, var en viktig orsak till att det gick långsamt med återuppbyggnad och att underhållet ofta fick stå tillbaka för återanskaffning av nödvändiga inventarier. Vid 1700-talets mitt var kyrkobeståndet i princip oförändrat sedan medeltiden och utgjordes av en brokig samling kombinerade kyrkor och sockenbefästningar vilka också användes som magasin. Att anpassa dessa trånga och dåligt underhållna byggnader för de växande församlingarnas behov var en svår uppgift.

Kyrkorna på Öland har formats av öns relativa fattigdom och isolering, vilket sannolikt har bidragit till att ge lokala självständiga och uppfinningsrika byggmästare utrymme att återanvända och ta tillvara så mycket som möjligt av de äldre kyrkorna. Denna sparsamhet har lett till att proportionsförhållandena vanligen är långt ifrån den klassiska harmoni som förordades av Överintendentensämbetet från 1700-talets mitt och ca 100 år framåt i tiden. Tornen är ofta kraftiga i förhållande till långhuset, lanterninerna något överdimensionerade, fönstren på tornen gärna små, få och oregelbundet placerade. Närmast de nyklassicistiska idealen kommer de kyrkor på ön som nybyggdes på 1820-talet och framåt.

Från början till mitten av 1800-talet ledde de stabilara politiska och ekonomiska förhållandena tillsammans med en stadigt växande folkmängd till ökad kyrkobyggnadsverksamhet på Öland, liksom i landet i övrigt. På Öland kom dock om- och tillbyggnader att vara vanligare än hel nybyggnad. Genom en kunglig förordning 1759 hade byggande av klockstaplar av trä förbjudits på det träfattiga Öland. De medeltida tornen påbyggdes därför med lanterniner i klassicistisk stil för att hållbara kyrkklockorna.

II.3.3 Kyrkomiljön och kyrkan med fast inredning och inventarier

Södra Möckleby kyrka är belägen på den västra landborgen, mitt i socknen. Kyrkbyns historia går tillbaka till medeltiden. Namnet, då som Mycklaby – den stora byn, finns omnämnt 1283. Så som sockencentrum, och senare centralort i Ottenby kommun, har kyrkbyn haft en viktig funktion under lång tid. Flera butiker ligger ännu längs landsvägen väster om kyrkan. Längre huserade socknens skola på tomten söder om kyrkan. Senare blev här kommunalhus. Kring kyrkan finns kyrkogården som enligt öländsk tradition omgärdas av en kalkstensmur. Här finns också en trädkrans bestående av delvis äldre träd, vilka ramar in kyrkogården. Såväl, murar, grindar, trädkrans som övrig vegetation är väsentliga delar för upplevelsen av kyrkogården. Kyrkoparken framför kyrkan i väster är en rest av det som tidigare var skolgård men anlades som park på 1950-talet. Parken utgör en grönskande yta framför kyrkan och skärmar av mot landsvägens buller. Kyrkomiljön ingår i det Världsarvsområde som går under beteckningen ”Södra Ölands odlingslandskap”.

Södra Möckleby kyrkas äldsta historia är inte helt klarlagd. Enligt kyrkohistorikern fil dr Ragnhild Boström uppfördes på 1100-talet en tornlös absidkyrka som något senare kompletterades med det torn som till stora delar är bevarat än idag. Dendrokronologiska prover tagna i tornet har ännu inte lämnat några klara besked om tornets ålder. I tornet finns även återanvänt virke som skulle kunna härstamma från en ännu tidigare träkyrka på platsen. I den medeltida stenkyrkan hade torn och långhus ungefär samma bredd. På långhuset fanns i öster ett vidbyggt smalare kor samt en halvrund absid som, åtminstone i början av 1800-talet, inrymde sakristia. Tornet hade små fönstergluggar och övriga kyrkan endast några få ljusinsläpp, vilket teckningar från 16- och 1700-talet förmedlar. Som så många av de öländska kyrkorna drabbades Södra Möckleby kyrka av krigens på 1600-talet. År 1677 plundrades kyrkan på bl a silver, ljusstakar och klockstapelns klocka. Under 1700-talets andra hälft förstörades långhusets fönster - en vanlig åtgärd för att bringa mer ljus in i kyrkorummet vid en tid då nya ideal började slå igenom i kyrkoarkitekturen.

Under 1700-talet och 1800-talets början steg folkmängden kraftigt på Öland. Perioden 1760-1860 kunde räkna till 23 nya kyrkor på ön, varav 16 behöll sitt medeltida torn. Södra Möckleby kyrka var en av dessa. År 1804 anlades Ölands Alunbruk i Degerhamn, strax väster om kyrkbyn. Brukets tillkomst var en viktig orsak till den snabba befolkningsökningen. År 1800 hade socknen 451 invånare och 1820 hade siffran stigit till nästan det dubbla; 813. Med befolkningsökningen kom också krav på en större kyrka. Planer fanns på tillbyggnad eller hel nybyggnation. Till och med diskuterades möjligheten att helt överge kyrkan och tillsammans med Smedby socken bygga en ny stor kyrka. En av anledningarna till detta förslag var miljöproblemen i byn. I ett sockenstämmoprotokoll från 1830-talet kan man läsa att röken från bruken ”... förmörkar blott ej kyrkan utvändigt, samt giver den ett dystert utseende, den angriper äfven invändigt dess målningar och prydnader. Rökens frätande egenskaper bevisas ögonskenligt af den kring Alunbruket förstörda och hämmade växtkraften”. År 1846 togs dock beslutet att riva den gamla kyrkans långhus, med undantag av tornet, och att därtill foga en ny salskyrka. Överintendentsämbetet bidrog med ritningar till den nya kyrkan, vilka upprättades av Johan Fredrik Åbom. Åbom var en av tidens stora kyrkoarkitekter och står bakom ett stort antal kyrkor i landet. På Öland har han gjort ritningar till åtminstone ytterligare en kyrka, nämligen Södra Sandby. Nya kyrkan uppfördes under ledning av Peter Isberg som var en ofta anlita byggmästare vid de öländska kyrkorna. Under 1820-60-talen ledde han arbetet vid sex nybyggnader och vid tre kyrkor där nya långhus fogades till medeltida torn. Isberg påverkade ofta utformningen med egna förslag till förändringar. I Södra Möckleby följdes huvudsakligen Överintendentsämbetets ritningar, men

några avsteg gjordes också. Den nya kyrkan stod klar 1851 och invigdes den 23 september samma år.

Det sena 1700-talet och 1800-talets början innebar en brytning med den medeltida kyrkoarkitekturen. Den nyklassicistiska stilen med sina enkla, strama former inspirerade av antiken, kom att bli förhärskande ända fram till 1800-talets mitt. Den rektangulära långkyrkan, salskyrkan, blev lösningen på problemet att med begränsade ekonomiska resurser bygga rymliga gudstjänstlokaler för de många snabbt växande församlingarna. På Öland stämmer denna bild väl överens med nybyggnaderna som utfördes och Södra Möckleby kyrka kan ses som ett exempel. Till det gamla tornet, som höjdes något och fick en ny åttkantig lanternin, fogades ett brett långhus med absid i öster. Symmetriskt placerade på långhusets sidor byggdes i norr sakristia och i söder vapenhus. Kyrkans planform blev med dessa tillägg mycket ovanlig, men följer det stränga nyklassicistiska symmetrikravet även om den på ritningen markerade ingången vid sakristian inte utfördes. Tidigare hade man aldrig haft separat ingång till sakristian och därför var det, enligt Ragnhild Boström, vanligt på Öland att man inte heller utfördes någon sådan vid nybyggnation. Vid uppförandet av tornets lanternin gjordes också avsteg från Överintendentsämbetets ritningar, vilka visar en öppen lanternin. I stället valde Isberg att göra en åttkantig slutna lanternin – en form som kan ses på ytterligare 11 kyrkor där samme byggmästare var verksam. Ombyggnaden ledde till att medeltida murverk idag bara finns bevarade i tornet samt i långhusets västgavel. Den medeltida kyrkans grundmurar finns dock till vissa delar under det nuvarande långhusets golv och dokumenterades vid arkeologisk undersökning på 1950-talet. (Se skiss i bildbilagan)

Interiört innebar nybyggnaden av långhuset en anpassning till tidens krav på rymd och ljus. De stora rundbågiga fönstren bidrog tillsammans med det höga tredingstaket. Stora, rundbågiga fönster fanns vid denna tid även i korabsiden och ovan läktaren släppte två runda fönster in ljus. Färgsättningen gick sannolikt i en ljus färgskala. Så som tidens smak föreskrev fanns stora symmetriskt placerade och slutna bänkkvarter i kyrkorummet. Bänkarna följde hela långhusets längd. I koret placerades predikstolen från den gamla kyrkan, införskaffad 1779, i norr och en korbänk i söder. Korabsiden smyckades bara av ett enkelt förgyllt kors framför det mittersta fönstret. I väster fanns läktaren, vilken nåddes via två trappor från kyrkorummet. Trapporna var vända så att uppgång skedde från långhusets sidor och inte från mittgången. De symmetriska arrangemangen var en viktig del av tidens kyrkobyggande.

Under 1800-talets senare del och 1900-talets början genomfördes en del underhållsarbeten på kyrkan. Troligen var långhustaket ursprungligen belagt med understruket tegel, vilket kalkbruksrester på takkonstruktionen indikerar. I källorna nämns problem med tegel som i blåsigt väder flög av. Ett spåntak låg sedan på kyrkan till 1911 då ett nytt tegeltak (troligen cementtegel) lades på. Den dåliga luften smutsade fasaderna. Större fasadarbeten utfördes bl a 1896, 1910 och 1927. Under en period före 1910 var de slätputsade partierna något mörkare än de spritputsade. Efter 1910 har fasaderna varit avfärgade helt i brutet vitt, en färgsättning som är väl förenlig med kyrkans karaktär. Lanterningen var före 1910 mörk med ljusa omfattningar, men blev därefter ljus i färgsättningen. Vid 1950-talets renovering belades långhustaket med ett enkupigt lertegel samtidigt som korabsidens tre fönster murades igen. På 1960-talet kläddes lanterninen in med plåt. När det gäller ytskikt och enskilda byggnadsdetaljer kan tilläggas att långhus, sakristia och södra vapenhuset helt putsades om 1927 och att tornet helt frilades från puts vid renoveringen 1983. Senaste avfärgningen av långhuset gjordes 1987 och av tornet 1983. Dörrar och portaler i söder och väster härrör från 1851 medan fönstrens bågar byttes ut 1951. Lanterninens smidesräcken och tornluckorna, samt möjligen även torntakets plåt hör till de detaljer som är bevarade sedan 1851.

Exteriört utgör Södra Möckleby kyrka ett typexempel på en öländsk kyrka, som är kraftigt ombyggd på 1800-talet. Tidens nyklassicistiska ideal speglas genom långhusets flacka takfall, de släta odekorerade fasaderna, de stora rundbågiga fönstren och överljusen i form av lunettfönster. Även den profilerade taklisten och den södra och västra portalens enkla artikulering utgör delar av kyrkans karaktär och den nyklassicistiska stilriktningen. Till denna tid hör även den åttkantiga lanterninen som är särskilt vanlig på Öland, men vars karaktär förändrats på grund av plåtintäckningen. Igensättningen av korabsidens stora fönster ger kyrkans östra fasad ett slutet intryck som är främmande för byggnadsstilen. Det kraftiga tornet upplevs som stort jämfört med långhuset men förmedlar i övrigt mycket lite av sitt medeltida ursprung. Förändringarna till trots bevarar ändå kyrkan i stort sitt nyklassicistiska uttryck.

Kyrkans interiör har genomgått två omfattande renoveringar, dels 1909-10, dels 1951. Den senare renoveringen genomfördes inför kyrkans 100-årsjubileum. Vid 1909-10 års arbeten gavs kyrkorummets väggar ett enkelt dekorationsmåleri som i korabsiden blommade ut i en målning i takvalvet föreställande änglar mot en himmel. På en textslinga kunde läsas *"Åra vare Gud i höjden och fred på jorden"*. Samtidigt ersattes det enkla altarkorset av en kopia i gips av Torvaldsens *"Kristus"*. Bänkarna gavs en för tiden vanlig ekimitationsmålning men bibehölls i övrigt. Några år före arbetena hade kyrkan försetts med en ny orgel med fasad i nyklassicistisk stil.

Nästa stora renovering 1951 är den som ännu präglar kyrkorummet. Stadsarkitekten i Karlskrona, Sigge Ullén, stod bakom arbetena som bl a innebar ett utsuddande av 1910 års förändringar. Samtliga utrymmen och ytskikt berördes. Nytt kalkstensgolv lades in och bänkinredningen byttes ut mot en ny slutna inredning, i fyra kvarter liksom tidigare, men med betydligt färre antal bänkar och med sidogångar längs långhusväggarna. Kyrkorummet gjordes mörkare eftersom korabsidens tre fönster murades igen, liksom läktarens två fönster. I taket där det tidigare satt en längsgående spåntad panel sattes nu en tvärgående lockpanel. Korbänken i söder togs bort och istället anordnades en dopplats. I korabsiden avlägsnades kristusfiguren och istället återuppställdes altartavlan från den gamla kyrkan flankerad av figurer från den gamla altaruppsatsen. I väster vändes läktartrapporna och läktarbarriären återfick en enkel färgsättning utan dekormåleri. En planerad läktarunderbyggnad genomfördes inte då man ansåg att det skulle skada kyrkorummets utseende. Renoveringen 1951 förändrade kyrkorummet, framförallt vad gäller ljusföringen och korabsidens uttryck. Arbetena utfördes dock med kvalitet och omsorg om material. Med de kvarstående stora ljusinsläppen, det höga tredingstaket, den slutna bänkinredningen och läktarpartiets enkla karaktär bevarar kyrkans interiör mycket av det nyklassicistiska uttrycket. Kyrkan saknar också den numera så vanliga läkarunderbyggnaden, vilket ger kyrkorummet ett djup som idag blir allt mer ovanligt.

1950-talets renovering lämnade korabsiden med en altaruppsats som upplevdes som ofullständig och som dåligt kunde fylla absidens utrymme. Under flera årtionden pågick diskussioner och utfördes ritningsförslag för att möjliggöra en rekonstruktion av altaruppsatsen från den gamla kyrkan. Nils Isak Löfgrens teckning av kyrkorummet från 1819 användes som förlaga. År 1983 blev planerna verklighet och korabsiden rymmer idag en altaruppställning som är utförd som en pastisch på den gamla kyrkans uppsats tillkommen 1749 och tillskriven Peter Buschberg. Till de gamla delarna hör altartavlan föreställande Kristus på korset, flankerande figurer, Lagen och Evangeliet, "vingarna" med voluter samt puttfigurer. Altaruppsatsen ursprung i senbarocken följs upp av altarets böljande form. Predikstolen, som placerades i kyrkan redan då nya långhuset uppfördes, stod också tidigare i den gamla kyrkan. Den sägs vara ett verk av Jonas Berggren, Målilla, och tillkommen 1779

då den ska ha målats av A G Wadsten, Gärdslösa. Predikstolen har en sirlig rokokoform. Ljudtaket är dekorerat med bland annat kors och puttifigurer. Färgsättningen från 1950-talet går i ljus blå-grått marmoreringsmålari. Utsmyckningarna i kyrkorummet är i övrigt få, men nämns kan en psalmnummertavla i rokokostil, ljuskronor i malm och mässing samt en ålderdomlig järnbeslagen kista. På läktaren hänger de målningar av pannå som under en period flankerade Kristusfiguren i koret. Av gipskopian av Torvaldsens "Kristus" återstår endast huvudet som förvaras i tornkammaren.

Kyrkorummet äger renhet och harmoni med sin lugna färgsättning och det ringa antalet inventarier. Återanvändandet av predikstol och den rekonstruerade altaruppstegen knyter samman nuvarande kyrkan med den gamla. Att återanvända äldre inventarier har varit en vanlig tradition på Öland, då man sällan haft råd att låta göra helt ny inredning i samband med en nybyggnad. För kyrkorummets ursprungliga intentioner innebär dock de igensatta fönstren i korabsiden att mycket av det viktiga ljuset går förlorat.

Av kyrkans övriga utrymmen måste vapenhuset i det medeltida tornet lyftas fram. Rummet förändrades vid 1850-talets arbeten men förmedlar ändå viss medeltida karaktär. Till denna bidrar valvet, de kraftiga väggarna med ojämn yta och det ringa ljusinsläppet. Även trappan och underbyggnaden från 1851 är intressanta och rymmer en hel del uppgifter i form av klotter och inskriptioner från arbeten i kyrkan. För framtiden är det önskvärt att vapenhuset i allt väsentligt bevaras. Även tornets övriga våningsplan har mycket intressant att förmedla vad gäller murverk, tidigare öppningar, gammalt virke m m.

Sammanfattningsvis:

- Som så många av kyrkorna på södra Ölands västsida ligger Södra Möckleby kyrka på landborgskanten.
- Kyrkbyn har medeltida anor. Till kyrkomiljön hör förutom kyrkan och kyrkogården även kalkstensmurarna, bårhuset, de gamla träden och Kyrkoparken.
- Kyrkan har ett medeltida ursprung som idag bara är bevarat i tornet.
- I stort har kyrkan exteriört ett nyklassicistiskt uttryck – ett resultat nybyggnaden av långhus, absid, sakristia och vapenhus på 1850-talet. Planformen, med symmetriska utbyggnader i norr och söder är unik för de nyklassicistiska kyrkorna på Öland och i Småland. Detaljer såsom dörrar, tornluckor och smidesräcke härrör från 1851.
- Interiört har kyrkan genomgått två omfattande reoveringar. De största förändringarna är bänkinredningens reducerade bänkantal och korabsidens igensatta fönster. Kyrkorummet förmedlar ändå mycket av de nyklassicistiska ursprunget.
- Av inventarier kan särskilt framhållas predikstolen av Jonas Berggren och psalmnummertavla, båda utförda i rokokostil. Den rekonstruerade altaruppställningen utgör en intressant del av kyrkans historia.

II.4 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING (inom parentes använda förkortningar)

Kalmar läns museums topografiska arkiv (KLM)

Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet (ATA)

Lantmäteriet

Mörbylånga församlingsarkiv, dock ingen fullständig genomgång

Ahlqvist, Abraham, *Ölands historia och beskrifning*, 1827 (tolkad och avskriven av Jan-Åke Jansson, Mörbylånga 2002)

Boström, Ragnhild, *De öländska kyrkorna –en översikt I: Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland*, Stockholm 1993 (SvK)

Erixon, Sigurd (red) *Sveriges Bebyggelse Landsbygden del IV*, Uddevalla 1959

Håkansson, Gunnar, *Öländska personminnen bevarade i äldre gravstenar, epitafier och andra kyrkliga föremål*, Göteborg 1942

Lamke, Lotta, *Degerhamns bruksmiljöer*, Kulturhistorisk utredning, Kalmar läns museum 2004.

Lindahl Göran, *Högkyrkligt lågkyrkligt frikyrkligt*, Diakonistyrelsens bokförlag 1955

Mörkfors, Gunnel, *Nyklassicistiska kyrkorum: utvecklingen i Östergötland 1760-1860, I: Kyrka i bruk* red. Mörkfors, Olsson, Linköping 1996

Sederblad, J W, Nyström, Harald, *Södra Möckleby kyrka*, 1951 (SMK).

Sjöström Ingrid, *Kyrkorna från perioden 1760-1860 –en sammanfattande översikt I: Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland*, Stockholm 1993 (SvK)

Ullén Marian, *Stiftsindelningen och kyrkobyggandet i Växjö stift 1760-1860 I: Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland*, Stockholm 1993 (SvK)

Ullén, Marian. *Öland, landskapets kyrkor*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm 2003.

Nationalencyklopedien på Internet

Muntliga uppgifter lämnade av:

Göran Svensson, vaktmästare, Södra Möckleby kyrka och kyrkogård